

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De civitate dei

Augustinus, Aurelius

[Freiburg im Breisgau], 1494

[Liber VIII]

[urn:nbn:de:bsz:31-313420](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-313420)

Liber

- ¶** veropnitiose vel a cultu vere diuinitatis aliene: ille lutere iudicare sint: hinc itelligi potest: q̄ cas maluit senatus incendere q̄s pompilus occultauit: q̄ timere quod timuit: qui b̄ audere nō potuit. Qui ergo nec felicem infuturo vitam: nec modo habere vult piam: talibus sacris mortē querat eternam. Qui autē cū malignis demonibus nō vult habere societatem: nō superstitionē qua coluntur noxiam p̄metecat: sed verā religionem qua produntur vincunt agnoscat.
- Explicitus est liber septimus.
- Incipiunt capitula libri octauis.
i	De questione naturalis theologie cū philosophis excellentioris scientie di scutienda.	xv	¶ neq̄ p̄pter aerea corpora: neq̄ p̄ p̄er sup̄iora habitacula demōes hominibus antecellunt.
ii	De duorum philosophorum generib⁹. id est italico ⁊ ianico eorum auctorib⁹.	xvi	¶ Quid de moribus demonū apuleius platonius senserit.
iii	De socratica disciplina.	xvii	¶ An dignus sit eos spiritus ab homine coli a quoz vitis etiam oporteat liberari.
iiii	De precipuo inter discipulos socrati platonē qui omnem philosophiā triplici p̄tione distinxit.	xviii	¶ Qualis sit religio in qua docet q̄ homines vt commendentur dijs bonis demonibus vti debeant aduocatur.
v	¶ De theologia cum platonis potissimum discipulorum sit: quorum opinioni omniū philosophorū postponenda sunt dogmata.	xix	¶ De impietate artis magice que patrociniū vritur spirituum malignorum.
vi	De platoniorum sensu in ea pte philosophie que physica nominatur.	xx	¶ An credendū sit q̄ dii boni libentius demonibus q̄ hominibus miscantur.
vii	Quāto excellentiores ceteris in logica. id est rationali philosophia platonici sint habendi.	xxi	¶ An demonibus nuncijs et interpretibus dii vtantur falliq̄ se ab eis aut ignorent aut velint.
viii	¶ Et etiam in morali philosophia platonici obrineant principatū.	xxii	¶ De abijciendo cultu demonum cōtra apuleium.
ix	De ea philosophia que ad veritatē fidei christiane propri⁹ accessit.	xxiii	¶ Quid hermes trimegistus de idolatria senserit: et vnde scire potuerit superstitiones egyptias auferēdas.
x	Que sit inter philosophicas artes religiosi excellentia christiani.	xxiiii	¶ Quō hermes patenter parentum suorum sit confessus errorem quem tamē doluerit destruendum.
xi	Unde plato illam intelligentiā potuerit acquirere qua christiane sciētie propinquauit.	xxv	¶ De his que sanctis angelis ⁊ hominibus possunt esse communia.
xii	¶ Et etiam platonici licet de vno vero deo b̄i senserint multis t̄i dijs sacra facienda censuerint.	xxvi	¶ Omnis religio paganorū circa homines mortuos fuerit impleta.
xiii	De sententia platonis qua diffiniuit deos nō esse nisi bonos amicosq̄ virtutum.	xxvii	¶ De modo honoris que christiani martyribus impendunt.
xiiii	De opinione eorū q̄ rōnales animas trium generū esse dixerunt. id est in dijs celestibus: in demonibus aereis ⁊ in hominibus terrenis.		

Incipit liber octauus. La. i

Tunc interior nobis opus **Capitulum I.**
 est aio rē. Sic incipit lib. viij. in q̄ postq̄ i
 pcedētib; duob; libris reprobaui cultū de
 orū p̄nēre ad theologia fabulosa q̄ cultus
 exhibet i theatro r̄ p̄nēre ad theologia cuius q̄ sic i rē
 plo. ondes q̄ dī
 gnantes ad di
 cras dnas theo
 logias nō sūt co
 lecti p̄r aliq̄d bo
 nū ab eis speran
 dū p̄ mortē. In
 h̄ libro incipit dī
 sputare cū p̄bis
 p̄ theologia natu
 rale. vobis onde
 re q̄ illi q̄ ab eis
 vocant dī v̄l de
 mones. nō sūt co
 lecti p̄r aliq̄d bo
 nū vite future. r̄
 diuidit ista p̄ in
 tres p̄tes q̄ p̄mo
 ondit q̄ dī mali
 vel demōes mali
 nō sūt p̄r tale
 bonū colēdi. r̄ h̄
 facit in isto lib.
 viij. Secūdo i q̄rit
 an sūt aliq̄ demō
 nes boni q̄ talis
 sūt colēdi. onde
 q̄ nō sūt. r̄ h̄ fa
 cit in li. ix. tertio
 ondit q̄ ageli bo
 ni nō desiderāt se
 coli. sed m̄ vnus
 deū colit volūt. et
 h̄ facit in libro. r.
 liber s̄o iste habz
 xvij. ca. quoz p̄
 mū est p̄ntale. i
 q̄ facit duo. p̄mo
 em̄ cōpat tracta
 rū istū de dīs. q̄
 s̄. r̄ in li. h̄ libro
 r̄ duob; seq̄ntib;
 ad tractatū. r̄ ten
 tū in libris p̄cedē
 tib; r̄ hoc p̄nes
 difficultatē. r̄ ostē
 dit hūcēē diffi
 cultatem. p̄r eos
 cū quib; dispu
 tandū qui ap̄el
 lati sūt philoso
 phi. quo nomine
 pythagoras se p̄imum appellauit. vt pater capitulo
 p̄ximo sequenti. facit aut̄ auḡ. mentionē de tripli
 ci theologia. de qua paruit supra li. v. ca. v. Secūdo
 ibi. b̄ p̄fecto ex oibus rē. ostendit cum qui
 bus p̄bis agendū est q̄ non cū oib; q̄ non cum illis
 qui deum cē vel deū curare res hūanas negāt. q̄les su

erūt epicurei q̄ oia attribuebāt fortune. negātes diuī
 nā p̄udentiā. vt dicit auḡ. infra li. xvij. ca. xij. Pla
 tonici s̄o posuerūt vnū deū a q̄ sūt multi dī. r̄ nō so
 lū illū vnū deū colēdū. s̄ alios multos. r̄ deū curare res
 humanas affirmāt. iō cū istis agendū cē dicit auḡ.
Capitulum II.
E h̄ igitur
 d̄ platone rē.
 In h̄ ca. incipit
 tractat̄ h̄ libris
 in q̄. b. auḡ inci
 pit agere de dīs
 r̄ dīs platonis r̄
 p̄boz quozundā
 alioz r̄ coz doct̄
 nis p̄rius q̄ cas
 disputare incipit
 ar. nā disputatio
 sua cū eis incipit
 ca. xij. Et p̄us a
 git de p̄bis q̄ pla
 tonē p̄cesserūt. r̄
 postea de platōe
 infra. ca. iij. In
 isto s̄o ca. agit de
 p̄bis q̄ p̄cesserūt
 socratē maḡz pla
 tonis. Et facit i
 h̄ ca. duo q̄ p̄mo
 distiguit duo ge
 nera p̄boz grece
 p̄hophantiū s̄m
 duo in q̄b; p̄bilo
 sophabant. vide
 licet in italicū et
 ionicum.
 b̄ Unū italicū
 rē. Italicū p̄r i dī
 cebant q̄ erant d̄
 illa p̄re italie que
 olim vocabatur
 magna grecia nā
 sic dicit istid. lib.
 xij. et h̄mologū
 arū. italia olim a
 grecis p̄lis occu
 pata magna gre
 cia appellata est
 deinde saturnia
 a rege Saturno
 r̄ ab eodem etiaz
 latinū appellata
 est. quia saturn⁹
 ibi latuit. post
 modū s̄o ab ita
 lo rege siculoz im
 ibi regnate dicitur
 ē italia. vñ videt s̄m istid. q̄ tota italia sic magna gre
 cia appellata. q̄ etiaz videt ouidi⁹ li. iij. de fastis sen
 tire dī. Italia nā tellus grecia maior erat. Et dicitur est
 grecia maior. q̄ maiores greci eā occupauerunt. sicut
 cuāder r̄ so cū hercul⁹ r̄ aliū magni b̄ q̄b; fac̄ ouidi⁹ men
 tionē. r̄ solin⁹ expressius agit ibi de v̄biū italicū cōditō
 r̄ tamen sufficere vnus incō
 mutabilis dei cultum ad vi
 tam adipiscendam etiā post
 mortem beatam: sed ab illo
 sane multos vho conditos:
 atq; institutos ob eam cau
 sam colendos putant. Ibi cri
 am iam varronis opinionez
 veritatis propinquitare trā
 scendunt. Siquidem ille ro
 tam theologiam naturalem
 vsq; ad mundum istum vel
 eius animam extendere po
 tuit: isti vero supra omnem
 anime naturam confitentur
 deum qui nō solū mundum
 istū visibile qui sepe celli r̄ ter
 re nomie nuncupāt. s̄ oēm
 etiā omnino aiām fecerit: et
 qui rationale r̄ intellectuāle
 cuius generis anima huma
 na est: participatione sui lu
 minis incommutabilis r̄ in
 cor: porē beatā fecerit hos
 p̄bos platonicos appellatos
 a platone doctore vocabulo
 deriuato. nullus qui hec vel
 tenuiter audiuit ignorat.
Capitulum II.
E hoc igitur platōe
 q̄ necessaria huic q̄
 stioni existimo: bre
 uiter attingā: prius illos cō
 memorās qui euz in eodē ge
 nere litteraz tpe p̄cesserunt
 Quātū em̄ attinet ad litte
 ras grecas (que lingua inter
 ceteras gentiū clarior habe
 tur) duo p̄horum genera tra
 dunt̄ vnū italicū ex ca par
 te italie: que quondam ma
 gna grecia nuncupata est.

Italia quib; rē

Liber

ribus. in aug. et etia hieronymus in prologo biblie videntur velle qd solu vna ps italie vocata fuit magis grecia. Et pdr vtriusq habere vtz intellectū. qd forsan olim n vocabat italia nisi illa terra vbi italus regnabat. post modū hō tōra q est inf duo maria. s. adriaticū et thyr/ rhenū. et alpes q

diuidit inf galliam cisalpinam. et lombardiam. et gal/ liam trasalpinam q vocat italia. vñ istud. ponit erida nū stūm. i. padū in italia. Qd hō olim italia vocata fuerit vna ps ille terre q mō vocat italia videtur velle solū q loquēs de italie sitū. dicit sic. Ergo italia in q latius antequā ē an a tyberinis ostiis vsq ad lirim amnē gringebat.

Alterū ioniciū ē. Ionici hō pbi habitabāt in locis ill vbi nūc grecia noiat. sic em terra illa grece a q pbi ionici denonant dicitur fuit a qdā rege q ion vocat ē et fm istud. li. xij. etymologiarū de ipō ardemēses dicit sunt ionces. et etiā quēdā lingua greca dicta ē ionica. Sed ibi d' Italicū gen' ē. pfect' d' pbi vtriusq generis

et pmo de genere italico cui prim' fuit pythagoras samius. i. de samo. nati fm eutropium li. j. tarquinū su pbi septimi regis romano: vtz tempore pythagoras pbs claruit. q de samo insula maris egei orundus crocone dequit. nouissime metapontū adijt ibiq sepult' est. De ipō multa scribit iustinus li. xx. Et inter cetera dicit q cōtēta admiratio fuit vt ex domo cōtemplā facerent. cūq p deo colerēt. De ipō etiā plura scribit aug. infra li. xvij. ca. xxv. et xxvj. De pegrinatione vero ei' ptra sapiam acqrendā scribit valerius li. bro. vij. ca. vij. Quō vero scipm primū noiauerit philosophū scribit diffusi' tullius de tusculanis qstionibz li. v. c. Ionici hō ē. Deinde agit de genere pbor ionico. incipēs a thalere q fuit de septē sapientibz. q fm belinandū flo: uerūt tpe tullii seruiliū q fuit scrus rex romanoz. fuerūt aut bi septē thales milcū. solū arbenēsis. pitta cus mitylen'. ebulo lace demonius.

dicobolus lyndi'. perlander corinthi'. et bias penne' de istis hō septē sapientibz tractat aug' infra li. xvij. ca. xxij. et xxv. Int hos vero septē solus thales pbs erat. Alij hō ex vira et qbusdā pceptis recte vtuedi ab ipis datus sapiētes dicitur. Thales hō fuit pbs tā

natural' q astrologus d' q narrat apule' i. li. vij. s. ridoz. s. q i senercture adinucit q rics solū magitudie sua circulū suū menat. qd cū docuisset mādray rū penēsem et tpe nouis inuētōe d' lectar' optarc iul' sisset quā veller mercedē p'atio documēto sibi repēdi. rñdit thales. satis mibi emeryccdis si id qd a me didicisti cū pferre ad quospiā ceptis tibi n' ascripseris. s. et inuēti me pot' q aliūm reprox p'dicaucris. dicit hō h' aug'. q nibe' ex diuia mēte hūic mūdo p'posuit. q: s. puidennā diuinā negauit.

Thales successit anaximand' hō successit anaximander. cui successit anaximenes de hīs duobz loquit aug' infra li. bro. xvij. ca. xxv. fuit aut ali' anaximenes orator: q fuit mō alexādrī

magni in arte oratoria. sed de illo non sit hic mentio. g Anaxagoras vero ē. Anaximē successit anaxagoras. hic fm eusebiū fuit circa illud tps quo p'mū romani ceperūt habere cōsules. de quo dicit valerius libro. vij. q post longam pegrinationem p studio sapientie in patriā reuersus cum possessiones suas de sertas videret. nō esset inquit saluus ego nisi iste p'f' sent. De ipō legit in libro de moribz philosophoz q cū p illa pegrinatōe a qdā criminaret dicente sibi. nō est tibi cure p'ia tua. extento brachio. oñso celo ait. imo admodū patria mea cure est. dicit vero aug'. infra libro. xvij. ca. riiij. q ipse arbenis reus factus est. quia dixit solem lapidem ardentem esse. Et sicut dicit boertus primo de consolatione. veneno dato obit. Scicndum est enim q arbenenses solem deum esse credebant. et ideo turbabantur contra ipsum.

*Phoen opus nrm
resu narmalium
pncipia h'ir p.
vñt l. i. p. 12.*

b Diogenes qz rē. Diogenes sō fuit anaragore ddi
scipulus. nā ambo fuerūt anaximēnis auditorēs. ha
buit tñ diogenes aliū magistrū in rhetorica. s. anstibse
nē. vt p3 p hieronymū li. ij. ptra iouinianū. Iste dicit
genes dicit ē cymē. a. canin⁹. qz publice viciū cē vro
ribō dicit vt p3 i

fra li. iij. ca. xx. b fm eusebiū ano
arraxeris secūdi
rij. agnoscat. Lō
stat aut ipm fuit
se tēpe alexandri
magni. vt p3 p
hierō. li. ij. iou
nianū r p belinā
dū. li. xvij. r vale
riū li. iij. Et etiā
fuit tpe platonis
vt p3 p tertulia
nū in apologeti
co. De ipō multū
scribit hierō. li. ij.
i. iouinianū. r in
ter cetera dicit q
cū tā senex ad a
gonē olympicūz
pgeret. r febt p a
viā corrept⁹ iere
pidine vie accū
beret amicis vo
lētū cū in iunē
tū aut vehiculūz
rollere. nō aequē
rit. sed trāsīca ad
arboris vmbz dī
xit eis. abire qfo
hec me nor vicio
rē habebit aut vi
cū. si febt vico
ro ad agonē viciā
si me vicerit fe
bus ad infernūz
descendā. ibiqz p
noctē elysio gur
ture. nō tā se mo
ri aut qz febtē mo
te excludere.

i Anaxagore
succesit rē. Sci
endū q anarago
re succesit audi
tor eius archelaus. archelai sō auditor: fuit socrates.
vt dicit hic aug⁹. qd est mirabile. qz sicut colligi pōt ex
chronicis eusebiū. socrates mortu⁹ est anqz clar⁹ habe
ret diogenes p duos ānos. Ite fm hierō. li. ij. iou
nianū socrates docuit antisthenē. antisthenes sō in
rhetorica fuit mgr diogenis. ex quibz p3 eū fuisse po
stertorē socrate. Et ideo vel erant duo diogenes. vel
diogenes dia vicit. Et sic pñt ea que de eius tempe r
anaragore r socratis dicunt esse vera. vñ diogenes q
fuit discipulus anaximēnis. vt supra dictum est sic
rat tñ vnus diogenes vicit p tpa hoz p hoz sibi suc
cedentū. vitz anaximēnis. anaragore. archelai. socra

tes. platonis. r vsqz ad tpa aristotelis q alexandri ma
gnt fuit mgr Dabuit aut r socrates magistrū aliu. s.
gorgiā. vt p3 p tullū in li. de senectute. L. III

Socrates q p m us rē. In hoc ca. b. aug⁹. ait de
socrate pbo. q fuit mgr platonis. q fm euse

diuina conari quando quidē
ab eis causas reruz videbat
inquiri: quas pimas atqz sū
mas nō nisi in vnus veri ac
summi dei voluntate esse cre
debat. Unde non eas puta
bat nisi mundata mente pos
se comprehendī: r ideo pur
gande bonis morib⁹ vite cē
sebat instanduz: vt deprimē
tibus libidinibus exonerā
rus animus naturali vigore
in eterna se attolleret: natu
ramqz incorporei r incōmu
tabilis luminis vbi cause om
nium factarum naturarum
stabiliter viuūt: intelligētie
puritate cōspiceret. Constat
eum tamen imperitorū stul
titiā scire se aliquid opnā
tiū etiam in ipis moralibus
questionibus: quo totuz ani
mum intendisse videbatur:
vel cōfessa ignorantia sua: vñ
dissimulata scientia: lepore
mirabili differendi r acutissi
ma vrbānitate agitalle atqz b
verfasse. Unde r concita
tis inimicitijs calumniōsa cri
minatione damnatus: mor
te mulcratus est. Sed eū po
stea illa ipsa que publice dam
nauerat athēniensium ciui
tas: publice luxit in duos ac
cusatores eius vsqz adeo po
puli indignatione conuersa
vt vnus eorum oppressus in
multitudine interiret: exilio

Socrates q. L. III
pm vniuersā pbiaz
ad corrigēdos cō
ponēdosqz mores inflexisse
memorat cū ante illū omnes
magis phisicis. i. naturalib⁹
rebus pscrutādis opaz maxi
mā impēderint. Nō mihi aut
videf posse ad liquidū colligi:
vñ socrates vt hoc face
ret tedio rerū obscurarū r i
certarum ad aliqd approba
tū r certū repiēdū aim intē
dit: qd esset beate vite neces
sariū: ppter quā vnam oim
p hoz inuigilasse ac laboras
se videf industria. An vero
sicut de illo quidā beniuolē
tius suspicant: nolebat im
mundos terrenis cupidita
tibus animos se extendere i

q socrates se nihil scire dicit. noc hoc ipm qd nihil sci
ret. Sedo ibi. b. Cū r cōcitat⁹ rē. agit b. aug⁹. s
morte eius. Vbi sciendū q sicut narrat tertulianus.
socrates in contumeliā deoz quercum hircumqz ce
canē de: erebat. r propterea dānar⁹ est. qz deoz destr
ebat. tñ postea athēnienses penitentes. eius crimina
tores affligerūt. r imaginē eius auream in tēplo col
locauerūt. recisa dānatōe in testimonū socratis. mor
tu⁹ est. fm valerū li. iij. portione venenū de manu carni
ficis accepta. postqz athēnienses tristē de ei⁹ capite sen
tentā tulcrāt. vñ dicit eusebi⁹ ano arraxeris scōi. r
socrates venenū bibit. Adonū ē aut fm vñ cētuz in

*Socrates p m us
inventor dicitur
moralis*

*Socrates
p m us*

plogo biblie du
ces. sic plato egy
ptu r archita ca
rentinu candeg
ora italie q qndā
magna grecia di
cebat laboriosissi
me pagavit rē.
c. Lū emgrī
rē. Quāti dō ad
modū tradēdi sci
entia suā sciendū
q i libris suis sp
introducit socra
tē v' alios loquē
tes r nuncj scipz
r iō qd ipemer de
bis q tractat sen
serit. nō ē facile
scire et libris suis
Et silt sic dīc be
linā dū s'uctu
do sua fuit librol
suos itulare nōi
b' m'g'oz suoz l'
eoz qz m'g'oz
suos docuerunt.
hinc sunt liba ei'
apellari. thime'
pbedon. gorgias
pythagoras. Ce
tera hū' ca. s'aris
parent. La. V.
a. Jā plato.
f. rē In h' ca
pi. b. aug. i. cap
pferre p'hos pla
tōicos p'his alijs
ōndēs eos excel
lere in scia natu
rali. r specialit'
cipit in h' ca. pfer
re doctrinā plato
nicā de deo oibus
theologis hōim
fidē rpi nō hntiū
r fac in h' ca. duo
qz pmo pfer cam
theologie fabulo
se seu thearice. r
etiā theologie ci
vili. quaz v'ra qz
supius in duobz
libris pcedentibz
est reprobara vbi
r doctrina v'ra
nis fere p' totū r
probara est
b. Et ea que nu
ma rē. De libris
nome pompiliū
qz de dīs sc'pse
rat sepulch' r cō

omratiōnū eē cognouerit
vel crediderit: differendo ex
plicaret longū esse arbitroz
r temere esse affirmandū nō
arbitroz. Lū emgrī sui so
cratis quē facit in suis volu
minib' disputantē notissimū
morē dissilāde scie vel opīs
niōis sue suaf affectat: qz r il
li ipse mos placuit: factum est
vt etiā ipi' platonis de reb'
magnis sine nō facile p'pici
possint. Ex his ramē q apud
eum leguntur: siue que dixit
siue que ab alijs dicta eē nar
rauit atqz conscripsit: que sibi
placita viderentur: quē
dam cōmemorari r huic ope
ri inferi oportet a nobis vel
vbi suffragat religioni vere:
quaz fides nostra suscipit ac
defendit: vel vbi ei videtur
esse contrarius: quantum
ad istam de vno deo r plu
ribus p'ner questione: quez
ppter vitam que post mortē
futura est veraciter beatā co
lendū esse catholice religi
onis asserit disciplina. Foras
sis em' qui platonem ceteris
philosophis gentium longe
recteqz plarum acutus atqz
veracius intellexisse atqz se
cuti esse fama celebrior lau
dant. aliquid tale de deo sen
tiunt vt in illo inueniat r cā
subsistendi: r ratio intelligē
di: r ordo viuendi. Quo: uz
trū vnum ad naturalē: alte
rum ad rōnalem: tertiu ad
moralē p'c intelligit p'nerere
Si em' hō ita creat' ē: vt p id
qō in co p'cellit attingat ad il
lud qō cuncta p'cellit. i. vnuz
vex optimū deū sine q nulla
natura subsistit: nulla doctri
na instruit: nullus vsus r p'e
dit ipē q'rat vbi nobis oia sūt
secura. ipē cernat vbi nobis
certa sunt oia ipē diligat vbi
nobis recta sunt oia. La. V.
Jā plato dei hui'
imitatorē: cognito
rē: a maiorē dixit eē

sapientē: cuius p'cipatōe sit
brū: quid opus est discute
re ceteros: quoz nulli no
bis q' iste p'pius accesserunt
L'edat eis igit non soluz the
ologia illa fabulosa deoz cri
minibus oblectans animos
impiorum: nec solum etiam
illa ciuili vbi impuri demo
nes terrestribus gaudijs de
ditos populos deozū nomie
seducētes hūanos errores
tanq' suos diuinos honores
habere voluerūt: vbi ad spe
ctandos suoz criminum lu
dos: cultores suos tanq' sue
vanitatis administratores ha
buerunt: vbi p' eos ad suum
cultū studijs immūdisimū
alios excitantes: r sibi dele
ctabiliores ludos d' ipis spe
ctatoribus exhibentes. Vbi
si qua velut honesta gerun
tur in templis coniuncta sibi
theatrorum obscenitate tur
pantur: r quecunqz turpia
geruntur in theatris compa
rata sibi templozū feditate
laudantur. Et ea que varro
ex his sacris quasi ad celum
r terram rerumqz mortaliuz
semina r actus interpretatus
est: quia nec ipa illis ritibus
significanf: que ipē insinua
re conatur: r ideo veritas co
nantem non sequitur. Et si
ipsa essent: tamen anime ra
nonali ea que infra illam na
ture ordine cōstruta sunt p
deo suo colēda nō eēt: nec
sibi pferre debuit tāq' deos
eas res qbus ipam p'ruit ve
rus de' r ea q numa pompi
lius reuera ad sacra eiusmōi
p'netia secū sepeliēdo cura
uit abscondi: r aratro eruta
senat' iussit incēdi. In eo ge
nere sunt etiā illa (vt aliqd d
nūa miri suspicemur q' ale
xader macedo scribit ad ma
ti ē sibi a magno atillite sacro
rū egyptiozū qdā leone pa
tesacta. Vbi nō pic' r faun'
r eneas r romulus vel etiā

bustis postmodū
dicitū ē libro. vij.
ca. xxxiij. r. xxxv
c. Alexander
macedo rē. In
epla alexadri fit
mencio de fauno
r picō. de quibz
s. li. j. ca. iij. dicit
d. Et eneas rē.
Jrē fit in ea men
tio d' enea d' q' fit
liu' d' vbi: ozi
gine lib. j. dicit qz
apud fluuiū mi
nuchū p' deo co
lit. quē incole de
um indigerē vō
cant. i. iouē d' hō
mine factū. nam
dij indigeres vō
cant dij de hōibo
factū. de cur' dei
ficatōe fac aug.
infra li. xvij. ca.
ix. mentionem
c. Et romulus
rē. Item de romū
lo de quo dicit: ea
to dicitū est. s. li.
ii. ca. xv.
f. Vel etiā her.
rē. Jrē de hercu
le q' fuit theban'
r de thebis cū so
cīs suis trāsuit
in hispaniā. q' cū
d' hispania reuer
teret' vt veniret
ad loca illa italle
vbi euāder eo rē
pote habitauit h'
terfecto caco qui
boves suos fura
tus fuit. sicut nar
rat tur' liu' d' v' h'
origine li. j. euan
der cū filiū iouis
salutat di. m' est
suā que carmētis
vocabat veridū
cam r interprem
deozū cecinisse q
esset auctur' nūe
rum celestū. ibi
qz statim dedica
ta est ara herculi
vbi postmodum
sacra herculis a
rom' anis celebra
ta sunt. apud ali
os gentes etiā p.
p'pter strenua r mī

Platonis p'p' p'cellere atqz p'p' namo d' q

ra opa q̄ gessit p
 deo habu^o Sci
 endū tñ q̄ multi
 fuerūt hercules.
 fm aug^o. infra li.
 xvij. cap. xij. De
 hercule vero di
 cit aristoteles li.
 d̄ problematib^o
 sic Quicūq̄ excel
 lētes fuerūt virt.
 aut fm phisicam
 aut politicā aut
 poetiz. aut artes
 vocant melā cho
 lici. et em hercules
 fuit illi^o nature. et
 occupat ab egri
 tudib^o q̄ sūt a nū
 gra colera tō egri
 tudinē epilētico
 rī ab hercule de
 noiant antiq̄ sacz
 morbū et hercleu
 s̄ Et esculapi^o
 rē. de q̄. s̄. dicitur
 li. iij. ca. xvij.
 b̄ Et lab seme
 le rē. i. baceb^o qui
 fuit etiā theban^o
 et vsq̄ ad fines i
 die penetravit et
 dicitur idos vitel
 colere et facere vi
 nū. pp̄ qd̄ rē^o vi
 ni dicit^o est. h̄ fm
 gūl fuisse filius io
 nis et semele. fu
 erūt tñ multi libe
 ri p̄s fm aug^o.
 infra li. xvij. c. xij.
 i Et tyndaride
 frēs. id ē castor et
 pollux q̄ fuerūt fu
 li lede yronis tyndari.
 qz̄ foroz fu
 it helena. cur^o ra
 ptus fuit cā belli
 trozant. fingunt
 aut fuisse filij io
 nis cleda s̄ vnā
 fabulā. fm altaz
 s̄o fabulā helēa
 et pollux fuerūt fi
 lij iouis et imozta
 les. Castor s̄o fu
 it filij tyndari et
 mozal cur^o mor
 tē fī sū^o sua mor
 te redēt. Di duo
 fm historā verā
 eū audisset forozē
 suā raptā ab ale

hercules^o et esculapi^o et liber
 semele nar^o et tyndaride fra
 tres et si quos alios ex mor
 talibus pro dijs habent: sed
 ipsi etiam maiores gentium
 dij quos cicero in tusculanis
 tacitis nominibus videt at
 tingere. Juppit. iuno. satur
 nus. vulcan^o vesta: et alij plu
 rimi quos varro conatur ad
 mundi partes siue elementa
 transferre homines fuisse p
 duntur. Timens em̄ et ille q̄
 si reuelata mysteria: petens
 admonet alexandrum: vt cū
 ea matri conscripta insinua
 uerit: flammis iubeat cōcre
 mari. Non solum ergo ista q̄
 due theologie continent: fa
 bulosa scilicet et ciuilibus plato
 nicis philosophis cedant: q̄
 verum deum et reruz aucto
 rem: et veritatis illustratorē
 et beatitudinis largitorē ef
 se dixerunt. Sed alij quoq̄
 philosophi qui corporalia na
 ture principia corporū dedi
 tis mentibus opinati sunt:
 cedant his tantis et tanti dei
 cognitoribus veris: vt tha
 les in hūoz: anaximenes in
 aere stoici in igne: epicure^o i
 atomis: hoc est minutissimis
 corpusculis que nec diuidi:
 nec sentiri queunt. Et quicū
 qz̄ alij quozum enumeratio
 ni immozari non est necesse
 siue simplicita: siue coniuncta
 corpora: siue vita carentia: si
 ue viuētia: sed tamē corpo
 ra: causam principiumqz̄ re
 rum esse dixerunt. Nam qui
 dam eozum a rebus non vi
 uis res viuas fieri posse cre
 diderunt: sicut epicurei: qui
 dam vero a viuente quedaz
 viuētia quedam non viuē
 tia: sed tamen a corpore cor
 poreā. Nam stoici ignem: id
 est corpus vnum ex his quat
 tuoz elementis quibus visi
 bilis mundus hic constat: et
 viuētem et sapientem et ipsi
 us mundi fabricatorē atqz̄

omnium que sunt in eo: esse
 qz̄ omnino ignem deum esse
 putauerunt. Ibi et ceteri simi
 les eozum: id solum cogita
 re potuerunt: quod cum eis
 corda eozum obstricta car
 nis sensibus fabulata sunt:
 in se quippe habebāt quod n̄
 videbant: et apud se imagia
 bantur quod foris viderant
 etiam quando non videbāt
 sed tantummodo cogitabāt
 hoc autem in conspectu tal
 cogitationis iam non est cor
 pus: sed similitudo corporis
 illud autem vnde videtur in
 animo hec similitudo corpo
 ris nec corpus est nec simili
 tudo corporis: et vnde vide
 tur atqz̄ vtrum pulchra an
 deformis sit iudicatur: profe
 cto est melius q̄ ipsa que iu
 dicatur. hec mens hominis
 et ipsa rationalis anime natu
 ra est: que vtiqz̄ corpus non ē
 si iam illa corporis similitu
 do cum in animo cogitantis
 aspicitur atqz̄ iudicatur: nec
 ipsa corpus est. Non est er
 go nec terra: nec aqua: nec
 aer: nec ignis: quibus quat
 tuoz corporibus que dicun
 tur quattuoz elementa: mū
 dum corporeum videmus
 esse compactum. Porro si
 noster animus corpus non
 est: quomodo deus creator
 animi corpus est? Cedant
 ergo et isti vt dictum est pla
 tonicis: cedant et illi quos
 quidem puduit dicere deuz
 corpus esse. veruntamen es
 iusdem nature cuius ille est
 animos nostros esse putave
 runt. Ita non eos mouit tā
 ta mutabilitas anime: quaz
 dei nature tribuere nefas
 est. Sed dicunt corpore mu
 ratur anime natura: naz per
 seipsam incommutabilis est
 poterant isti dicere cor
 pore aliquo vulneratur naz
 per seipsam inuulnerabilis
 est. Proius quod mutari

radro filio pam
 ifecuti ei sunt na
 uigio s̄z cū in por
 tu qdā soluisent
 nauigiū nūqz̄ cō
 paruerūt. vñ cre
 ditū fuit eoz fuis
 se inter eos tras
 laros. k̄ Es
 si qz̄ alios rē De
 alijs s̄o dijs ma
 iorib^o. s̄ ioue q̄p
 dā rege crete et iu
 none q̄ desamo i
 sula oriūda fuit.
 et alijs deqz̄ tra
 ctar cicero de rus
 sculais q̄ntib^o. et
 h̄ facit mentoz au
 gū. dicitū ē. s̄. in
 multis libris.
 l̄ Quos varro
 rē. Quos varro
 ro. conat eos ad
 pres mōi referre
 p̄z sup̄ li. vij. et
 vij. m̄ Sed
 aliqz̄ p̄t. rē. p̄
 ferit aug^o. doctri
 naz platoz rē
 deo theologie ali
 orū phoz natura
 li. et facit duo. nā
 p̄mo ostēdit quō
 aliqz̄ p̄t a philo
 sophis platon
 cis discrepāt po
 nentes deū corp
 esse. et p̄z satis in
 l̄sa. Secūdo ibi
 n̄. Di et ceteri
 stiles rē. ostēdit
 coz cecitatem et
 ignorānā. et fac
 etiā hic duo. qz̄
 mo repr̄obaz ge
 neralit oēs q̄ po
 nūt deuz esse cor
 pus. scdo sp̄alit
 eos qui posuerūt
 deum non ē cor
 pus sed eiusdem
 nature cum ani
 ma humana ibi.
 o Cedant illi
 rē. Et est scidū
 qz̄ istozum erant
 duo generaz vt p̄z
 p̄ istū. li. vij. et
 mologiarum. qd̄
 etiā aug^o immut
 nā quidā po sue
 runt oim in hoī

*franciskus plus
 fuisse dicitur*

unio

hoc manere esse deum. ut Pythagoras. Luce concordat illud Catbonis stoici. Si deus est animus nobis ut carmina dicunt. hec tibi papeue. Alii dixerunt mentem solutam ut cicero. et hos reprobat Augustinus hic dicens. Sed dicunt corpore.

Cap. VI Ideo sunt philosophi. In hoc capitulo ostendit beatus Augustinus quomodo platonici perueniunt in noticiam dei. et facit in hoc capitulo duo. Primum duas vias quibus in noticiam dei perueniunt quorum prima est per viam casualitatis. Secunda est per viam eminentie. Secunda pars est ibi. Considerauerunt quicquid est.

non potest: nulla re potest: ac pro hoc quod corpore mutari potest: aliqua re potest. et ideo incommutabile recte dici non potest. Considerat igitur Luce VI philosophi quos ceteri non immerito fama atque gloria platonis videmus nullam corpus esse deum: et ideo cuncta corpora transcendunt quod deum. Considerant quicquid mutabile est: non esse summum deum: et ideo omnem animam mutabilem: omnes spiritus transcendunt: quod rentes summum deum. Deinde videntur omnem speciem in re quacumque mutabilem: quod est quicquid illud est: quod quo modo et qualiscumque natura est: non esse posse nisi ab illo quod deus est: quod et incommutabiliter est. Ac pro hoc siue vniuersi mundi corporum figuras. qualitates. ordinatumque motum: et elementa disposita a celo usque ad terram: et quicquid corpora in eis sunt: siue omnem vitam: vel quod nutrit et continet qualis est in arboribus: vel quod nutrit et sentit qualis est in peccibus: vel quod nutrit et intelligit qualis est in hominibus: vel que nutritio subsidio non indiget: sed tamen continet sentit et intelligit: qualis est in angelis nisi ab illo esse non posse quod simpliciter est: quod non aliud illi esse: aliud viuere: quod si possit esse non viuens: nec aliud illi esse viuere: aliud intelligere quod si possit viuere non intelligens: nec aliud illi esse intelligere: aliud beatum esse: quasi quod est illi viuere: intelligere: beatum esse: sed hoc est illi esse. Propter hanc incommutabilitatem et simplicitatem intellexerunt eum et omnia ista fecisse et ipsum a nullo fieri potuisse. Considerauerunt enim quicquid est vel corpus esse vel vitam: meliusque aliud vitam esse quam corpus: speciemque corporis esse sensibilem: intelligibilemque vitam. Proinde intelligibilem speciem sensibili potulerunt. Sensibilitatemque vitam que visu tactuque corporis sentiunt queunt. Intelligibilia que prospectu mentis intelligi possunt. Nulla est enim pulchritudo corporalis siue in statu corporis: siue est figura: siue in motu siue est catilena: de qua non animus iudicat: quod profecto non posset nisi melius: si illo esset in se ipso sine timore motus: si ne strepitu vocis: sine spacio vel loco vel tempore. Sed ibi quod nisi mutabilis esset: non alio alio melius de specie senti-

sibili iudicaret: melius ingeniosior quam tardior: melius pitior quam impitior: melius exercitator quam minus exercitatus: et ideo ipse vniuersum cum proficit melius utique postea quam prius. Quod autem recipit maius et minus sine dubitatione mutabile est. Vni ingeniosi et doctri in his exercitati homines facile collegerunt non esse in eis rem primam spiritum vbi mutabilitas esse prouincit. Luce igitur in eorum prospectu et corpore et animo magis minusque speciosa essent: et si omni specie carere possent omnino nulla essent: videntur esse aliquid vbi prima esset incommutabilis spiritus: et ideo nec compatibilis: atque ibi esse rex principium rectissime crediderunt quod factum non esset: et ex quo facta cuncta essent. Ita quod notum est dei ipse manifestauit eis: cum ab eis inuisibilia eius per ea que facta sunt intellecta prospecta sunt: sempiterna quam dixit eius et diuinitas a qua etiam visibilia et temporalia cuncta creata sunt. Hec de illa parte quam physica id est naturalem nuncupant dicta sunt. La. VII Quod autem attinet ad doctrinam nam vbi altera pars dicitur: quod ab eis logica id est rationalis vocatur absit ut his cogitandi videantur quod posuerunt iudicium veritatis in sensibus corporis: eorumque insidias et fallacibus regibus omnia que discunt merceda esse censeant: ut epicurei et quicquid alij tales: ut etiam ipsi stoici. Qui cum vehementer amauerint sollicitudinem disputandi quam dialecticam noiant: a corporis sensibus eam ducenda putarunt hinc asseuerantes animi percipere notionem que appellatur ennoyas eam rerum scire que diffinendo explicat: hic pro pagari atque coniecti totam discendi docendam rationem. Vbi ego multum mirari soleo: cum pulchros dicant non esse nisi sapientes quibus sensibus corporis istam pulchritudinem viderint: quibus oculis carnis formam sapientie decusque conspexerint. Hi vero que merito ceteris antepontibus discreuerunt eam que mente conspiciunt ab his que sensibus attingunt: nec sensibus admittere quod possunt: nec eis dantes ultra quam possunt. Luce autem mentium esse dixerunt ad discenda omnia: eundemque ipsum deum a quo facta sunt omnia.

La. VII Quod autem attinet ad doctrinam nam vbi altera pars dicitur: quod ab eis logica id est rationalis vocatur absit ut his cogitandi videantur quod posuerunt iudicium veritatis in sensibus corporis: eorumque insidias et fallacibus regibus omnia que discunt merceda esse censeant: ut epicurei et quicquid alij tales: ut etiam ipsi stoici. Qui cum vehementer amauerint sollicitudinem disputandi quam dialecticam noiant: a corporis sensibus eam ducenda putarunt hinc asseuerantes animi percipere notionem que appellatur ennoyas eam rerum scire que diffinendo explicat: hic pro pagari atque coniecti totam discendi docendam rationem. Vbi ego multum mirari soleo: cum pulchros dicant non esse nisi sapientes quibus sensibus corporis istam pulchritudinem viderint: quibus oculis carnis formam sapientie decusque conspexerint. Hi vero que merito ceteris antepontibus discreuerunt eam que mente conspiciunt ab his que sensibus attingunt: nec sensibus admittere quod possunt: nec eis dantes ultra quam possunt. Luce autem mentium esse dixerunt ad discenda omnia: eundemque ipsum deum a quo facta sunt omnia.

Liber

¶ Aliqua **ca.** VIII
r ps moralis: quam
 greco vocabulo di-
 cunt ethica: vbi q̄rif de sum-
 mo bono: quo referetes oia
 que agim⁹: ⁊ q̄ nō ppter ali-
 ud: sed ppter seipm appeten-
 tes: idq̄ adipiscetes: nihil q̄
 beati sum⁹ vltim⁹ req̄ram⁹.
¶ Iō q̄ppe ⁊ finis ē dicit⁹: q̄ p-
 pter hunc cetera volumus:
 ipm aut nō nisi ppter ipsum
 hoc q̄ beatificū bonū: aliq̄ a
 corpe: aliq̄ ab animo: aliq̄ ab
 vtroq̄ in hoie eē dixerūt. U-
 derūt q̄ppe ipm hoicm cōsta-
 re ex aīo ⁊ corpe: ⁊ iō ab ali-
 utro istoz duoz: aut ab vtro-
 q̄ bñ sibi posse esse credebāt
 finali quodā bono quo beati-
 eēt quo cūcta que agebant
 referret: atq̄ id cum foret ad
 epti quo referendū esset nō
 vltra quereēt. Uñ illi q̄ di-
 cunt addidisse tertiu⁹ genus
 bonozū q̄ appellat extrinse-
 cus: sicuti est honor: gloria:
 pecunia: ⁊ si q̄d hmo: non sic
 addiderūt vt finale esset: id
 est ppter seipsum appetendū
 sed ppter aliud bonū q̄ esset
 hoc gen⁹ bonū bonis: malū
 aut malis: ita bonū hominis
 q̄ vel ab aīo vel a corpe vt ab
 vtroq̄ expetiuerūt: nihil ali-
 ud q̄ ab hoie expetendū eē
 putauerūt. Sed qui id ape-
 tiuerūt a corpe a pte hoie de-
 teriore: qui vero ab aīo a pte
 meliore: q̄ aut ab vtroq̄ a to-
 to hoie. Siue q̄ a pte qualibz
 siue a toto hoie nō nisi ab ho-
 mine. Nec iste differentie qm̄
 tres sunt: iō tres s̄ mltas dif-
 fensiones phoz sectasq̄ fe-
 cerunt: q̄ ⁊ de bono corpis:
 ⁊ de bono animi: ⁊ de bono
 vtriusq̄ diuersi diuisa opina-
 ti sunt. Sedāt igit̄ hī oēs il-
 lis phis q̄ nō dixerūt bñm eē
 hoiem fruētē corpe vt fruē-
 tem animo: s̄ fruētē deo. Nō
 sic corpe vel seipō anim⁹: aut
 sic amico amic⁹: s̄ sic luce ocu-
 lus. Si aliqd ab his ad illas

similitudines afferendū ē q̄d vel
 quale sit si de ip̄e adiuuerit
 alio loco q̄tum p nos fieri
 poterit apparebit.
Capitulum IX.
¶ Tunc satis sit cōme-
 nare psonē deter-
 minasse finē boni eē
 fm vltimē viuē: ⁊ ei soli cueni-
 re posse q̄ noticiā dei habeat
 ⁊ imitatioez: nec eē aliam ob-
 cām bñm: Iōq̄ nō dubitat h̄
 eē phari: amare deū cui⁹ na-
 tura sit incorpalis. Uñ vtriq̄
 colligit̄ tūc fore bñm studio-
 sum sapiētie: id em̄ est phus:
 cū deo frui cepit. Quis enīz
 nō ⁊ inuo bñm sit q̄ eo frui
 q̄ amat: multi enim amādo
 ea q̄ amāda nō sūt miseri sūt
 ⁊ miseriores cū fruunt: ne-
 mo tñ bñm ē q̄ eo q̄d amat n̄
 frui. Nā ⁊ ip̄i q̄ res nō amā-
 das amāt: nō se bñs eē amā-
 do putāt s̄ fruēdo. Quis q̄d
 frui eo q̄d amat: verū q̄ sū-
 mū bonū amat q̄s eū bñm ni-
 si miserrim⁹ negat. Ipm aut
 vex ac sūmū bonū plato dicit
 deū: vñ vult esse phz amato-
 rē dei: vt qm̄ phia ad bñm vi-
 am tēdit: fruēs deo sit bñs q̄
 deū amauerit. Quicūq̄ igit̄
 phi de deo sūmo ⁊ vero ista
 senserūt ⁊ rex creatur sit
 effector: ⁊ lumē cognoscēda-
 rū ⁊ bonū agendax: q̄ ab il-
 lo nobis sit pncipiū nature: ⁊
 veritas doctrine: ⁊ felicitas
 vite: siue platōici accōmoda-
 ti⁹ nūcupenf: siue q̄dlibet ali-
 ud secte sue nomē iponāt: si-
 ue tñmō ionici generis: q̄ in
 eis pncipiū fuerit: ista senserūt:
 sic idē plato ⁊ q̄ eū bñm intel-
 lerūt: siue etiā italici p̄p̄ py-
 thagorā: ⁊ pythagoreos ⁊ si
 q̄ forte alij eiusdē snie iō idē
 fuerit siue aliaz q̄ gētiū q̄ sa-
 piētes vt phi bñi sūt: atlāticū
 libyci: egyptij: idī: p̄se: chaldī
 scythe: galli: hispāi: aliq̄s f̄gi-
 untur qui hoc viderit ac do-
 cuerint: eos omnes ceteris
 antepōninus: eosq̄ nobis

Epicurei q̄ post
 erūt vltimū finē
 i bono corpis q̄
 in voluptate sto-
 ta in mēte: q̄ in
 tute ⁊ in bono ra-
 tionis creato tā
 Peripatetici du-
 plicē posuerūt fe-
 licitatē. s. cōtem-
 platiuā ⁊ actiuā
 actiuā posuerūt
 bono corpore ⁊
 aīe. i. totius hoīf
 cōposuit ex vtro-
 q̄. Secundo ibi
 b. Sedant igit̄
 ⁊. p̄fert opinio-
 nem illoz qui
 posuerunt sum-
 mum bonum eē
 fruitionem dei q̄
 les fuerunt pla-
 tonici. vt p̄ 13 in
 sequenti capitu-
 lo. c. Alio lo-
 co ⁊. s. infra li-
 xxx. ca. xxx. ⁊ ca.
 xxx.

ca. IX.
¶ Tunc sa-
 tis sit
 In hoc
 capitulo ostendit
 augustinus quo-
 modo ad philo-
 sophos debet se
 habere christiani
 eos scilicet cauē-
 do vel non cauē-
 do ⁊ q̄ i bono q̄d

*Librum IX philosophi
moralis tractum*

*Operatio d
pne vltim*

a deo eis revelan-
te acceperunt ca-
uendi non sunt. i
malicia vero ca-
uendi sunt. Idco
facit in hoc capu-
tulo duo. Primo
enim ostedit quo
modo quidam co-
rum de beatitudi-
ne summo bono
recte senserunt. si-
cut platonici. et q
cuq; philosophi
eis consenserunt
sue fuerint toni-
ci siue italici. quo-
rum vtriq; in gre-
co philosophari
sunt. et non in lati-
no. nam etiaz vs-
q; in presentem die
populi aliqui in
italia que quoda
magna grecia vo-
cabatur vulgare
grecum habent. et
eodem modo est
ue fuerint atlanti-
ci scilicet habitan-
tes in africa. tur-
ta montematlan-
tem. siue libyci. i.
et. 17 de libya que est p-
uicia africa. et qn-
q; ponitur p tota
africa. sed vnde
cuq; fuerint et q
modocunq; nomi-
nentur si senserunt
sicut plato scilicet
q; beatitudo consi-
stite in fruitione
dei. et senserunt.
et in hoc non sunt
a christianis vitia-
di. Secundo ibi.
Quibus enis
homoz. ostendit
in quibus philo-
sophi sunt vitian-
di. nam aliq; phi-
losophi errauerunt
tam in cognitione
dei et summi boni
q; in eius cultu. et
bi sunt de quibz
dicit apostolus ad
Col. 1. 7. Cauere
ne quis vos decipiat
per philosopho-
piaz quia ad patri-
mum et r. et. et.

ppinq; oia fatemur. Quis
ei ho xpianus litteris tñ ecclia
stici crudis; platonicoz for-
te nomē ignoret: nec vtrum
duo genera pboz extiterit
in greca lingua: ionicor et ita-
licor sciat: nō tñ ita surdus ē
i reb; hūanis: vt nesciat phi-
losophos: vltitudiū sapiē: vlt
ipaz sapiam pferri. Lauere
eos tñ q; fm elemēta hui; mū-
di philosophant. nō fm deū a
q; ipse fact; ē mūdus. Admo-
nes em̄ pcepto aplico: fideli-
terq; audit qd dictū ē: Lauere
te ne q; vos decipiat p pbiaz
et ianē seductionē: fm elemē-
ta mōi. Deinde ne oēs tales
esse arbitret: audit ab eodē
aplo dicit de qbus daz: Quia
qd notū ē dei manifestū ē in
illis. De em̄ illis manifesta-
uit. Inuisibilia em̄ ei; a costi-
tutiōe mōi p ea q; facta sūt in-
tellecta cōspiciunt: sempit-
na q; vlt ei; et diuinitas. Et
vbi atheniētib; loqns cū rē
magnā de deo dixisset: et que
a paucis posset intelligi: qd i il-
lo viuimus et mouemur et su-
m;: a dicit et ait: sicut et vti q
dā dixerūt. Nouit sane etiaz
ipos i qb; errāt cauere. Vbi
em̄ dictuz est: q; p ea q; facta
sunt de illis manifestauit in
relectu cōspiciēda iuisibilia
sua. Vbi etiaz dictū ē: nō illos
ipm deū recte coluisse: q; et
alijs reb; qb; nō oportebat di-
uinos honores: illi vni tñ de-
bitos detulit. Quā cognos-
cētes deū: nō sic deū glorifi-
cauerūt: aut grās egerūt: s;
euanuertit cogitatio; b; suis;
et obscuratū ē inspiēs cor eoz.
Dicētes em̄ se sapiētes esse
stulti facti sūt: et imutauerūt
gliaz icorruptibilis dei i illi-
tudinē imāgis corruptibilis
hoīs et voluc; et qdrupedū et
serpētū. Vbi et romanos et
grecos et egyptios q; sapiē-
tie noie gloriati sunt fecit i-
telligi. Sz de hoc cū ist; post

modū disputabi. In q; autē
nob cōsentit: d vno deo h;
vniuersitatis auctore: q; nō so-
lū sup oia corpa ē icorpoze;
vexetiā sup oēs aias icorru-
ptibilis pncipiū nostr; lumē
nrm. bonū nrm: i hoc eos et
ceteris asponim. Ca. X.
Et si lras eoz xpian;
nō igrās vbi q; nō didicit
i disputatiōe si vti: vt vel na-
turalē latē vlt physicā grece
appeller eā pte: in q; de inq;si-
tione nature tractat. et rōna-
lē siue logicā: in q; qrit quā-
mō vltas pncipi possit: et moza-
lē vlteticā in q; de moribus
agit bonozq; finib; appeten-
dis in malozq; vitadis: iō ne-
scit ab vno vero deo atq; op-
timo et naturā nob ecē q; facti
ad ei; imaginē sumus: et do-
ctrinā q; eū nosq; nouerim;
et grāz q; illi coherēdo bti su-
mus. Hec itaq; causa est: cur
istos ceteris pferam. q; cū
alij phi ingenia sua studiaq;
cōtriuerint in req;rdis re;
caus: et q; nā ecē mod; discen-
di atq; viuēdi: isti deo cogni-
to repperit vbi ecē et eā cō-
sistite vniuersitat;: et lux pci-
piē de vltat; et sōs bibēde feli-
citat; siue gisti platiōic; siue
q; cuq; alij q; rōlibz gētū pbi
de deo ista sentiūt: nobiscuz
sentiūt. Sz iō cū platonici
mag; placuit hāc cāz agere.
q; eoz sūt lre notiores. nā et
greci q; ligua i gētū pmet-
cas magna p dicatione cele-
brarūt: et latini p moti eaz vlt
excellētia vlt glia vlt grā ipas
libēt; didicē: atq; i nostrū
eloq; trāsfere do nobiliores
clarioresq; fecerūt. Ca. XI.
Trant aut qdā nob in
m xpī grā sociati: cū audi-
unt vel legunt platonem de
deo ista sensisse: que multū
cōgruere vltati nostre reli-
gionis agnoscunt. Vñ non
nulli putauerūt eū qū prexit
in egyptū hieremiā audisse

inanes seductōes
fm elemēta hu-
tus mūdi quo ad
scdm erroz. naz
qui seducit in m.
vt lapidea et be-
stias et corpa et
alia colat seducit
fm elemēta mun-
di. Sed alij pbi-
lz errauerūt scdm
mō non tñ pmo.
sicut platonici et
eis silca. vñ de
platonē dicit au-
gusti. de vera reli-
gione. q; vsq; ad co-
pucisam ipm su-
ozum ruitur opi-
nionem. vt phi-
beatur sacrificas
se nature. ideo q;
ad scdm vitandi
sunt. Cōtra istos
pbos infra li. xij
et sequentib; dis-
putandū erit.

Ca. X.
Et si rē In
n hoc ca. inci-
pit aug; affigere
causas quare po-
tius cuz platonī-
cis q; alijs dispu-
tare pponit. Et
tangit in hoc ca-
pitulo vna; cau-
sam dicens. q; cā
non est. quia ipsi
soli qui grecum
loquebant potue-
runt ad veritatē
appropinquare
nam hoc potue-
runt philosophi
eiuscunq; gen-
tis. sed causa est
quia eozum lre
re sunt notiores.
Ca. XI.
Trantur
m autem rē

13. f.
12. 2.
13. f.
17.
102. j.
102. j. b.

Liber

In hoc ca. assignat duplicē causam qre magis cū pla
tonicis q̄ alijs p̄tis vult tractare. Est aut̄ h̄mōi cā.
q̄ plato videt litteras sacras legisse. 7 q̄ constat ip̄m
ad ea que in lris sacris habemus. p̄ius accessisse. 7 fa
cit in hoc ca. duo. q̄ p̄mo p̄tracat opinionē dicentiu
platonē ex p̄tis

vel scripturis sa
cris ea q̄ docuit
didicisse. Secū
do. Sed yndecū b
q̄ r̄. on̄dir q̄ si
ue illa opinio sit
h̄a siue nō. m̄ cuz
platonēis p̄tis
est agendū meri
to q̄ cū alijs. In
p̄ma p̄te fac̄ tria
nā p̄mo ponit o
pinionē q̄ndā ha
bensē duas p̄tes
sub d̄finitionē. s.
vel q̄ plato i egy
pto vidit̄er au
dierit. Hieremā
vel q̄ non viderit
nec audierit
eum. sed tamen
ex libris hieremie
vel alijs libris sa
cris aliqua didi
cerit. quā opinio
nē ponit etiā al
bi aug. s. li. ij. de
doctrina xp̄iana
Secūdo ibi.

b Sed diligē
ter r̄. r̄p̄robat
vñā p̄tis opinio
tāq̄ falsam sim
pliciter. vñā q̄ pla
to audierit. p̄be
tā hieremā. alie
r̄ā vero r̄p̄robat
tanq̄ sub vno in
tellectu falsas. vi
desicet q̄ ex lris
hieremie v̄l alijs
aliq̄ didicerit q̄
falsū ē si intelligat
de libris illis in grecū trāslatis. vñāq̄ aut̄ r̄p̄robat p̄
cōputatōz ānoz. s. q̄ fluxerūt inf̄ hieremā 7 plato nē
7 inf̄ mortē platonē 7 trāslatōz. lex. it̄er̄m̄ q̄ de hebreo
i grecū v̄l r̄stamētū trāstulerit. q̄ r̄m̄ ad sp̄s qd̄ flu
xit inf̄ hieremā 7 platonē sciēdū q̄ fm̄ chronica euse
b̄j inf̄ mortē hieremie 7 platonē fluxerūt pl̄ q̄ cētū an
ni. nā hieremias occisus ē p̄ āno assyaḡ reḡ medo
rū q̄ regnauit. xxxvj. ānis. p̄ q̄ reḡ q̄ r̄p̄sar.
xxx. ānis. p̄ q̄ cābyses. vii. ānis. postea duo fr̄es
magi mēsb̄. vij. p̄ q̄s dari. filij bystaspis. xxxvj. an
nis p̄ q̄ r̄r̄ces fm̄. x. ānis. p̄ q̄ araban̄ mēsb̄
bo. vij. p̄ q̄ arar̄ces. xl. ānis. p̄ q̄ r̄r̄ces sed̄
mēsb̄. ij. p̄ q̄ sogdian̄ mēsb̄. vij. p̄ q̄ dari. no
eb̄. ānis. xix. s. b̄. āno. iij. fm̄ eusebiū nar̄. ep̄lato. 7 sic

*hieremias au fur
mors ip̄e platonē*

*Ego sum qui sum dei
nomen*

Secūdo.

a morte hieremie vsq̄ ad natiuitatē platonē fluxerūt an
ni centū septuagintaquinq̄ 7 q̄tuor. menses. Augu
stinus vero dicit q̄ a tempore quo p̄phetavit hie
mias vsq̄ ad natiuitatē platonē fluxerunt anni cē
tum volens tenere se in certo. quia q̄ ad cōputatōes

annoz sepe est in
chronicis magna
disonantia et iō
magna incertitu
do. plato vero vi
xit annis octua
ginta vno qui nu
merus est q̄drat̄
nouenarij. Nam
noues noues oc
tuaginta vno fa
ciunt propter qd̄
sicut supra patet
li. ij. ca. xv. magi
platonē defūcto i
molauerunt. A
morte vero plato
nis vsq̄ ad pro
lemcum philadel
phum ad cui⁹ ro
garum. lex. inter
p̄tes p̄phetas
trāstulerunt su
xerunt fm̄ chroni
cam. lx. āni. sicut
Augustinus hic
dicit. nam plato
mortuus est r̄po
re octi regis per
sarum qui post o
bitum platonē re
gnauit annis q̄n
q̄. post quem ar
gos annis quat
tuor. post que da
rius orfami filij
annis sex. quo vi
cro ab alexandro
magno imperio
perisarum ad gre
cos trāslato re
gnauit p̄ modū
alexander annis
quinq̄. post que
ptolemeus forer
filius lagi rex egypti annis. xl. cui immediate succed
sit prolemus philadelphus. et sic patet q̄ fluxerunt
anni. lx. vt dicitur est. Tertio ibi c. Necesse est
scripturas r̄. ostendit quomodo secunda pars opi
nionis p̄dicte possit sustineri fm̄ vnum a lum iud
lectum quem p̄mo ponit. 7 patet littera. Deinde q̄
dam quibus videtur ille intellectus cōfirmari addu
cit. ad hoc vero adducit tria que in libris eius reper
untur que videntur et sacris scripturis sum. p̄o. q̄
p̄mum est in thimco platonē lib. viij. q̄ de p̄
mo terrā ignēq̄ iunxit. scdm̄ est q̄ ponit philo
sophū esse amatoz. dei. tertium est q̄ vocatur deū i. con. qd̄
in greco sonat idem qd̄ ens vel qui est in latino.

*Plato in
thimco.*

Secūdo.

Ibidem.

Exod.

Capitulum. XII.

Deo quippe hos potissimū. In h. ca. ostendit
aug. ex discipulis platonis q̄ se platonicos
noīabāt q̄ cū platonis potius q̄ cum alijs philoso
phis sit agēdū. Et facit in hoc ca. duo. p̄mo ostendit q̄
excellentes habuit discipulos. sc̄do ostendit quō oēs
in vno errore con
cordabant. p̄pter
q̄d contra ipsos
est disputandū.
Ibi. Sed hi. rē.
In prima pte fa
cit duo. quia p̄
mo ostendit illos
platonis discipu
los. q̄ peripateti
ci vel academici
appellabant ex q̄
bus fuit aristote
les q̄ secrete peripa
teticorū p̄m. fu
it. d. quo dicit eu
sebius q̄ anno ar
tateris. rē. rē. a
ristoteles. rē. rē.
degens annū pla
tonis auditor. fu
it. De ipso dicit
tullius i dialogo
ad horensium q̄
flumē orationis au
reū fudit. Et eo
dē alibi dicit d. eo
sic q̄ p̄fecto nihil
est acutius nihil
politius. Et. A.
gellius libro. rē.
dicit sic. Aristo
teles philosoph⁹
rei oīs hūane pe
ritissim⁹. Tull⁹
tū li. v. de simbul
bonorū platonē
aristoteli p̄ponit
de aristotele sic di
cens. Peripateticorū veterē princeps est aristoteles
quē excepto platone an scio aut recte dixerim p̄ncipē
philosophorū. quē etiā hic aug⁹ platoni non excellen
tia ingenij sed in eloquio postpōit. fuit em̄ plato ma
gne eloquentie. de quo dicit quintilianus in rhetori
ca sua libro vltimo. mihi videt marcus tullius cum
se totū ad imitandū grecorū contulisset effingisse vim
demonstrentis. copiam platonis. iocunditatem socra
tis. Et alibi in eodem dicit Marcus tull⁹ vbiq̄ pla
tonis emulus. id est imitator. extitit. De eo etiam va
lerius li. viij. capitulo. vij. sic ait. Si ipse imp̄ter de
celo descendisset nec elegatioe nec beatiore faciēdia
vlus videretur. Platonis etiā discipuli fuerūt specu
sippus nepos suus et soroze. et renocrates. Specu
sippus hō immediate successit platoni in academia. id
est schola platonis. que sic dicitur est ab academia vil
la platonis. q̄ fm̄ Papiā vno militario ab arbenis di
stabat. vbi et vixit. post mortem platonis q̄tuor an
nis. cui renocrates successit q̄ fm̄ tullium fuit philo

sophorū gratissim⁹. de q̄ dicit valerius lib. ij. ca. v. q̄
tātā autoritatē sua sapia sibi attulerat. vt cū restimō
nū dices coactus accessisset ad arā vt iuraret se oīa
vere renulisse. vniuersi surrexerūt. p̄clamauerūtq̄ ne
iurandū diceret. Idē cū q̄busdā detractoribz inter
esset et taceret q̄rē

Deo quippe hos potissi
i muzelegi: qm̄ de vno
deo q̄ fecit celū et terrā q̄nto
meli⁹ senserūt tanto ceteris
gloriosiores illustrioresq̄ ha
bent. In tārtū alijs plati iudi
cio posterorū: vt cū aristote
les platonis discipul⁹ vir ex
cellentis ingenij: et eloq̄o plas
toni q̄dē impar: sed multos
facile supans: cū sectā peri
pateticā cōdididit: q̄ de abus
lans disputare cōsueuerat:
plurimosq̄ discipulos: p̄clara
fama excellēs: viuo adhuc p̄
ceptore in suā heresim cōgre
gasset: post mortē hō plato
nis specusippus soroze et fili
us et renocrates dilect⁹ eius
discipulus: in scholaz eius q̄
academia vocabat eide suc
cessissent: atq̄ ob hoc et ipsi
et eorum successores acade
mici appellarentur. b. recētio
res tū p̄bi nobilissimū: quib⁹
plato sectandus placuit no
luerūt se dici peripateticos
aut academicos: sed plato
nicos. Ex quibus sunt val
de nobilitati greci: plotin⁹:
iamblicus: porphyrius. In
vtraq̄ autem lingua. id est

de constellatione dicit sic. plotinus singularis p̄s q̄s
philosophie nō attigit p̄tes cū eius doctrina vire sc̄q̄
ret insignia. cū illud q̄ dicebat n̄ alieno s̄ p̄prio v̄ta
tis ostendit exēplo. et m̄tra alia laudabilita valde d. ip̄o
dicit. i h̄ solo ip̄m depingēs q̄ fatalē necessitatē oīno
negavit. asserēs hoīs liberā eē volūtātē. De ip̄o plus
dicit isra. li. ix. ca. r. Inē sc̄q̄ces hō platonis fuerūt
excellētes viri iāblic⁹ de q̄ facit aug⁹ mētionē in seq̄n
tibz. Et porphyre⁹ q̄ fuit ip̄o magni p̄stanti vt su
perius dictū fuit libro. v. Apule⁹ etiā afer. i. africa
nus. Dicit aut augustinus epistola prima ad marcel
linū d. ip̄o sic. Apule⁹ nobis afris afer ē. de q̄ etiā e
de libris et dicit supra libro. iij. ca. ij. Quibz hō ip̄ibz
fuerit nō memini me legisse. De huius apulcū cōditū
onibz multa scripsit augustinus epistola p̄dicta que
sic incipit. Illustri princip⁹ et eloquentissimo rē. du
cēs q̄ erat honesto p̄rie sue loco nat⁹ et liberaliter edū
cat⁹: magna eloq̄ntia p̄dit⁹. dedit⁹ hō magicis artibz.
et m̄tra alia de ip̄o narrat ibidē brūg aug⁹. La. XIII

te vno cur sol⁹ ra
cerz. q̄ dixisse me
inquit aliq̄n pens
tuit tacuisse nūq̄
Pulebra de ip̄o
narrat valerius.
Isti hō duo et eo
rū successores aca
demici vocabant
fuerunt aut duo
genera academi
corū vt p̄r p̄ aug.
infra lib. iij. ca. ij
Seco ibi. b
Recētiores tū rē
cōmēdat illos di
scipulos platonis
qui se platonicos
noīabant. et q̄b
fuit plotinus q̄ q̄
tpe fuerit nō iur
nisi q̄ hugo flo
riacē. de euz suc
cessisse platonē. s̄
q̄ et imēdiare suc
cesserit. vt q̄ sibi
cōrēporant⁹ fue
rit n̄ dicit. nec vi
det h̄ velle augu
stin⁹ q̄ ponit ip̄m
hic int recētiores
platonicos. Et i
fra li. ix. ca. r. dic
te. Plotin⁹ certe
n̄ e memorie vici
nis ip̄ibz. Lōstat
tū ip̄m fuisse s̄m
mercuriū. q̄ libro

Aristoteles

Liber

a **U**lq̄ ḡ a
q nob̄ rē.
In h. ca.
b. aug. igit̄ cū
platonis tra
multitudine deo
rū disputare. Et
reprobat in h. ca.
duo genera deo
rū. vtz deos ma
los & deos sceni
cos. Sciendū est
em̄ q̄ sicut sup̄
li. ij. c. xij. dicit̄
fuit. romani ali
q̄s deos posuer̄
hōos. & aliq̄s ma
los q̄s coluer̄
in tēplis plus q̄
in scena. dū vero
scenici vocant̄ q̄
rū crimina acce
bant in ludis sce
nicis. d̄ quib̄ li.
ij. multa dicta s̄
facit aut̄. **b.** aug.
in h. ca. xij. q̄ p̄
mo ex dicit̄ pla
tonis reprobat de
os malos p̄bant
oēs deos eē bo
nos. & p̄ lra. se
cūdo ibi.
b Qui sūt q̄ il
li rē. Reprobat
er dicit̄ eius de
deos scenicos q̄
erperunt sibi ab
hoib̄ ludos sce
nicos exhiberi.
vt. s. patuit li. ij.
ca. xij. vbi il
lud q̄ hic tangit
aug. de rito lati
no plan̄ h̄. h̄. h̄.
ho deos repro
bat aug. p̄ dicta
platonis q̄ li. ij.
republica. vt. s.
li. ij. ca. xij. cen
sunt poetas per
quos dū in cena
coluntur. in vr
be bene instituta
omnino expellē
dos. Tertio aut̄
ibi. c. Hūc au
tem platonem rē
specialiter argu
it contra labeonē
tam deo malo
rū assero: q̄ et
scenicoi defēso

& greca & latina: apuleius
ascer extitit platonis nobilis
Sed hi oēs & ceteri eiusmōi
& ipse plato: dijs plurimis eē
sacra facienda putauerunt.
Ulq̄ ḡ La. XIII
q a nob̄ & in alijs mul
tis rebus magnisq̄
dissentiant: in hoc tū q̄ mō
posui: q̄ neq̄ pua res est: et
inde nūc questio est: p̄mū ab
eis q̄ro: q̄b̄ dijs istū cultū ex
hibendū arbitrent̄: vtrū bo
nis an malis: an & bonis & ma
lis: S; de h̄ habem̄ sententiā
platonis dicit̄: oēs deos bo
nos eē: nec eē oīno vllū deo
rum malū. Lōsequēs ē igit̄
vt bonis hec exhibenda in
telligant̄. Tūc em̄ dijs exhibē
nt̄: qm̄ nec dij erūt si boni
nō erūt. hoc si ita ē: nā d̄ dijs
qd̄ aliud decet credere? Illa
p̄fecto vacua opinio: q̄ nō
nulli putāt deos malos sacri
placādos eē ne ledāt: bonos
aut̄ vt adiuuent inuocādos.
Alii em̄ nulli sunt dij: bo
nis porro debet̄ vt dicit̄ ho
nor sacrorū est deferendus.
Qui sunt q̄ illi q̄ ludos sce
nicos amāt: eosq̄ diuinis re
bus adiungit̄: & suis hondib̄
flagitāt exhiberi: quorū vis
nō eos indicat nullos: s̄ iste
affectus nimirū indicat ma
los. Quid em̄ de ludis sceni
cis plato senserit notū ē: cū
poetas ipos q̄ tam indigna
deorū maiestate atq̄ boni
tate carmina composuerāt.
cēset ciuitate pellēdos. Qui
sunt igit̄ isti dij q̄ de scenicijs
ludis cū ipō platone conten
dunt: Ille q̄pe nō patit̄ de
os falsis criminibus infama
ri: isti eisdem criminibus su
os honores celebrari iubent
Deniq̄ isti cū eosdē ludos i
staurari p̄cipēt: poscētēs sp̄ia
maligna gesserit rito latio au
ferētēs filiū & imittētēs mor
bum q̄eorum abnuisset im
perium: eumq̄ morbum re

trahentes cum iussa com
plessit. Iste autem illos nec
tam malos timendos putat
sed sue sententie robur con
stantissime retinens: oēs po
etay sacrilegas nugas qui
bus illi p̄ immundicie socie
tate oblectant̄: a populo bñ
instituto remouere nō dubi
tat. Hunc aut̄ platonē quem
iam in secūdo libro comme
morauit: inf̄ semideos labeo
ponit. Qui labeo num̄ia ma
la victimis crucēt̄ atq̄ hm̄oi
supplicationib̄ placari existi
mat: bona x̄o ludis & talibus
q̄si ad leticiā p̄tinētib̄ reb̄.
Quid est q̄ q̄d semidei pla
to: nō semideis sed dijs et h̄
bonis illa oblectamenta q̄
iudicat turpia tā cōstāter au
det auferre: qui sane dij re
fellūt sn̄iam labeonis: nā se
in latino nō lasciuos tñ atq̄
ludibūdos: s̄ etiā seuos ter
ribilesq̄ mōstrarūt. Expo
nant̄ q̄ ista nob̄is platonici q̄
oēs deos fm̄ aurois sui sen
tentiā bonos & honestos & vir
tutibus sapientū esse socios
arbitrant̄: aliterq̄ d̄ vllō de
orū sentire nefas h̄nt. Expo
nūmus inquit̄. Attente igit̄
tur audiamus. **La. XIII**
Qui inquit̄ aialuz
o in q̄bus ē aia rōnalis
triptita diuisio est: i deos ho
mines: demones. Dij excel
sissimū locū tenent: homines
infimū: demones medium.
Rā deorū sedes in celo ē: ho
minū in terra: in aere d̄mo
nū. Sicut eis diuersa digni
tas ē locorū: ita etiā naturay
Proinde dij sunt hoibus de
monibusq̄ potiores: hoies
x̄o infra deos & demones cō
stituti sūt: vt elemētōy ordi
ne sit differētia meritoy. De
mones igit̄ mediū: quā d̄mo
dū dijs q̄b̄ inferi h̄nt post
ponendū: ita hominibus qui
bus sup̄ p̄scendi sunt. Ha
bent em̄ cum dijs cōem un

rem. q̄ deos ma
los iudicat victi
mis placandos
in tēplo. bonos
s̄o ludis in thea
tro. de quo labe
one & dicit̄ eius
bonis & malis. &
etiam platonē d̄
ctum est supra li
bro. ij. ca. xij.
Quid est et
go rē. Dicit̄ autē
platonē eē sem̄
deum. & ideo au
gustin̄ hic p̄mo
arguit̄ tra labe
onē ex dicit̄ pla
tonis. cui ipse te
stimonium p̄bu
bet. & p̄z littera.
Secūdo ibi. c.
Qui sane dū rē.
arguit̄ cōtra ipm̄
ex sacro decorz.
nam ex eo quod
fecerūt circa tñ
latinum de quo
tam tacitū est: p̄
ret deos non tñ
esse ludibūdos
sed valde seuos
cuius oppositū
dicit̄ labeo. Ter
tio ibi. f. Ex
ponant̄ ergo rē.
penit̄ augustin̄
platonis sibi ex
ponit̄ quomodo
s̄ter cum doctria
platonis qui oēs
deos bonos esse
voluit. qui dū lu
dis scenicis dele
centur.
La. XIII
Qui inquit̄
o inquit̄
oniam rē. In
h. ca. reprobat̄
tus augustin̄ ce
positionem pla
tonicoy qui se ce
ponēdo dāt mo
dum quo postee
intelligi q̄ dū sce
nicis ludis dele
centur. Et facit
in hoc capitulo
duo. nā p̄mo re

Analyt. rō. labeo. dicit̄ q̄ d̄m̄o. ut p̄ lra. dicit̄

probat eorum de
 lectionem scdo
 disputat cu apu
 leto specialit. cu
 tus dictum addu
 citur ad illius co
 firmationis decla
 rationem. ibi. hec
 si ita sunt. In
 prima parte facit
 duo. quia primo
 ponit quomodo
 se declarant. po
 nunt em demoes
 medios inter de
 os et homines. q
 de sunt infra deos et
 supra homines.
 ideo ludis delect
 rantur. et patet. ro
 tu scdo ibi.
 b Ex q colligit
 re. arguit dicitur
 q ex eis sequit q
 ludi no erubent
 dya s demois.
 c Nec si ita snt
 re. hic specialit
 disputat cu apu
 leto. et facit duo q
 pmo ondit quod a
 pulei in li. de deo
 socratis cu pcedē
 ti expone qtu ad
 distinctione deoz
 demonu ac hoim
 et demonu medra
 tionē. concordat. et
 prz iteno apuleij
 Est at hic aduer
 tendu q pstruco
 ē du hic suspēsa
 et iō qd bied. hec
 si ita snt. iteru rei
 plicā in sequen
 tibz cu dicitur. hec g
 tra snt. vbi contra
 apuleium vel po
 rius et dicit apu
 lej contra demo
 nu cultu arguit. et
 facit hic duo. nā
 primo et dicit a
 puleij et platonis
 cui apuleius nō
 contradiceret. de
 ducit ad vna con
 clusionē sub dis
 iunctione trimē
 brem. videlicet
 q socrates nō ha
 buit aliquod nu
 men sibi amicum
 et familiare de ge

mortalitate corpoz animoz
 aut cum hominib' passides.
 Quapropt nō est miruz inq
 unt si etiam ludoz obsecuta
 tib' et poetaz figmentis deie
 crant. Quā qdē et hūanis ca
 piū affectub' a qb' dy longe
 absūt: et mōis oib' alicui sūt.
 Ex quo colligit: platonē po
 etica detestādo et phibēdo si
 gmēta: si deos q oēs hōi et ex
 celsi sūt pūasse ludoz sceni
 coruz voluptate s demones.
 Id. c si ita sūt. q s apud alios
 q regiant: apulei tū plato
 nic' madaurēsis: d hac re so
 lū vniū scpsit libū: cui titulū
 eē voluit dō soctis vbi disse
 rit et exponit: ex q genere nu
 minū numē sibi socrates ha
 bebat adiūctū: et amicitia q
 dā pūiatū: a q phibet solū
 admoneri vt deulteret abas
 gēdo qū id qd agere volebat.
 pspe si fuerat cuetur. Dic ei
 apūssime: et copiosissime asse
 rit: si illū deū fuisse s demone
 diligētē disputatōe ptractās
 istā platōis de deoz sublimi
 tate et hoim hūilitate et dmo
 nū medietate sniam. hēc g
 si ita sūt q nā mō aulus ē plo
 etiā si nō dya quos ab oī hūa
 na cogitatione se mouit cer
 te ipse demōibus poetas vt
 be pellendo: auferre thea
 thucas voluptates: nisi quia
 hoc pacto admonuit aīm hu
 manum: qūis adhuc in his
 mouibundis mēbz pos: tuz
 prospicēdoze honestatis im
 pura iussa demonū contem
 nere eorumq; imūdiā vere
 stari: Nam si plato hec hone
 stissime arguit et phibuit pro
 secto demoes turpissime po
 poscerūt atq; iusserūt Aut g
 fallitur apulei' et si ex isto ge
 nere numinū habuit amicu
 socrates: aut cōtra se sentit
 plo: mō demoes honorando
 mō eorum delicias a ciuitate
 hū morata remouēdo: aut si
 ē socti amicitia demois gra

tulāda: de q vsq; adeo et ipse d
 apulei' nō erubuit: vt d deo
 socratis pnotaret libū: quē
 fm suā disputationē q deos
 a demonibus tā diligētē co
 pioseq; discernit nō apella
 re de d. o s de demoe socrati
 debuit. Adhuc autē hoc in
 ipā disputatione q in titulo
 libri ponere. Ita em planaz
 doctrinam que humanis re
 bus illuxit: omnes vel pene
 omnes demonum nomen
 exhorrent: vt quisquis ante
 disputationem apulei. qua
 demonum dignitas commē
 datur: titulum libri de demo
 ne socratis legeret: nequa q
 illum hominem sanum fuis
 se sentiret. Quid at etiā ipse
 apuleius quod in demonib'
 laudaret inuenit: pter subti
 litatem et firmitatem corpo
 rum et habitations altior: m
 locū: itā de mouib' eoz cū d
 demonibus generaliter loq
 retur: non solū nihil boni di
 xit s etiā plurimū mali. Deni
 q lecto illo libro pū' nemo
 miratur. eos etiam sceniaz
 turpitudinem in rebus diu
 nis habere voluisse: et cum
 deos se putare velint: deoz
 criminibus oblectari potuis
 se: et quicquid in eozū sacris
 obscena solēnitare seu turpi
 crudelitate: vel ridetur vel
 horretur: eorum affectibus
 conuenire. La. XV.
 Et ab: ē absit vt ista
 q pūderās anim' vera
 cit' religiosus et xō dō
 subdit' iō arbitref demones
 seipso esse meliores q habe
 ant corpora meliora Alioqn
 multas sibi et bestias pre la
 turus est: q nos et acrimonia
 sensuuz et motu facillimo at
 q; celerrimo: et valentia viri
 um: et ānosissima firmitate
 corpozum vincūt. Quis ho
 minū vidēdo equabit aqui
 lis et vulturibus? Quis odo
 rando canibus? Quis ve

nere eorum qui la
 dos: cenicos ex
 pcurunt. id est de
 monum. vel pla
 to est sibi ipsi con
 trarius. vel q so
 erat: nō erat am
 icia demois gra
 tulanda. id est nō
 erat ea sibi gau
 dendum. Secun
 do ibi.
 d De qua vsq;
 re. Confirmit il
 lud vltimum mē
 bum per apulei
 um. et facit dupl
 ceter. primo ex ti
 tulo sui libri quē
 de deo socratis et
 non de demone
 intulauit. et prz
 littera Secundo
 ibi.
 Quid autem
 etiam ipse. Lō
 firmat idēz ex ma
 lis que apuleius
 de demonibus in
 libro prefato scri
 bit que mala po
 nit augustinus in
 fra capitulo. xvj
 et quibus malis
 partz q immundi
 spiritus sunt. et
 ideo non est mirū
 si in immundicijs
 delectentur.
 La. XV
 a Clamores
 q re. In hoc
 caplo bea
 tus augustinus i
 apit arguere con
 trā vnum quod i
 expōitōe sui di
 xerunt platonici
 dicunt em vt prz
 in pcedenti caplo
 q demoes sūt hōi
 bus pferēti. ptra
 qd in h ca. arguit
 augustin' ex dca
 apuleij in pcedēti
 ca. addo etis. ipse
 em de demonijs
 loquens duo cis
 attribuit in qbus
 videntur nos ex
 cellere. videlicet
 subtilitatem et fir
 mitatē corpoz et
 superiorē locā. Jō

*Vto dnd nialio
 res hntz cozpa
 meliora p pūder
 toqm' p' q' q' q'
 illaz q dicitur
 dicitur q' q' q' q'
 p' platonij qd*

Qua
propter ut
omittat re
arguit spe
cialiter ex
vna differē
tia circa cā
sistendo.

nō ē sup nos: qz sum^o et nos. Qz tē
pore eterna: quid boni est si nō be
ata. Melior est cū tpalis felicitas
q̄ misera eternitas. Qz aīo passi
ua: quō supra nos ē: qm̄ et nos hoc
sum^o: nec ita eēt nisi miseriam^o.
Qz corpe aerea: quāti extimādū
est cū omni corpi p̄feratur anime
qualiscunq; natura. Et ideo reli
gionis cultus qui debet ex animo
nequaq; debetur ei rei que inferi
or est aīo: Porro si inter illa q̄ de
monū esse dicit annumeraret vir
tutem: sapiētiā: felicitatez: et hec
eos diceret habere cum dijs etna
atq; cōia: p̄fecto aliquid diceret
exoptandū magniq; pendendum
nec sic eos tñ p̄pter hec tāq; deuz
colere deberem^o s̄ poti^o ipm̄ a q̄ h
illos accepisse nossemus. Quāto
minus nunc honore diuino aerea
digna sūt aīalia: ad hoc rōnalia vt
misera esse possint: ad hoc passiuā
vt misera sint: ad hoc etna vt mise
riā suā finire si possint. Quapro
pter vt omittā cetera: et hoc soluz
p̄tractē q̄ nobiscū dōmōes dixit ha
bere cōe: i. animi passioēs: si om̄ia
q̄rtuor elem̄ta suis aīalib^o plena
sūt i mortalib^o: ignis et aer: morta
lib^o aqua et terra: q̄ro cur animi de
monū passionū turbelis et tēpesta
tib^o agitent^o. Perturbatio ei est: q̄
grece pathos dicit^o: vnde illa volu
it vocare animo passiuā: qz vbi d
verbo pathos: passio diceret^o: mo
tus animi p̄tra rōnē. Cur s̄ sūt ista
in animis demonū q̄ in pecoribus
non sūt. Qm̄ si qd̄ in pecore sile ap
paret nō est p̄turbatio: qz nō ē con
tra rōnē: q̄ pecora carēt. In hoib^o
aut vt sint iste p̄turbatioēs: facit h
stulticia vel miseria. Rōdū em̄ su
mus in illa p̄fectioē sapiētie beati
q̄ nobis ab hac mortalitate libera
tis i fine p̄mittit^o: Deos vero iō di
cūt istas p̄turbatioēs nō p̄peti: qz
nō solū eterni: verū etiā beati sunt.
Eas dē q̄ppe aīas rōnales etiā ip̄of
habere p̄hibent^o: s̄ ab oī labe ac pe
ste purissimas. Quāobriē si p̄pter
ea dij nō p̄turbant^o: q̄ aīalia sūt be
ata non misera: et p̄pterea pecora
non p̄turbant^o q̄ aīalia sūt que nec

beata possūt esse nec misera: s̄ stat
vt demones sicut hoies ideo per
turbentur q̄ animalia sunt nō be
ata sed misera. La. XVII

Ua igit insipientia vel poti
q̄ us amētia p̄ aliquā religio
nē demonib^o subdunt^o: cū p̄
verā religionē ab ea vitiositate in
q̄ illis sum^o siles liberemur. Lū ei
demōes qd̄ et iste apulei^o q̄uis eis
plurimū parcat: et diuinis honori
bus dignos cēseat: tñ cogit confi
teri vt ira instigent^o: nobis vera re
ligio p̄cipit ne ira instigemur: s̄ ei
poti^o resistam^o. Lū demōes donis
inuitent^o: nobis vera religio p̄ci
pit: ne cuiq; donoz acceptioe fa
ueamus: Lū demones honozib^o
mulceant^o: nobis vera religio p̄ci
pit vt talib^o nō mō moueamur
Lū demōes q̄rundā hoim̄ oīores
q̄rūdā amatores sint: nō prudenti
trāquilloq; iudicio s̄ vt ip̄e aīo ap
pellat passiuo: ip̄a nobis religio p̄
cipit vt inimicos nō os etiā diliga
mus. Postremo oēm motū cordis
et salū mentis: oēs q; turbelas et tē
pestates animi: qd̄ demōes estua
re atq; fluctuare asserit: nos vā re
ligio deponere iubet. Que igit cā
est nisi stulticia errorq; miserabil^o:
vt ei te facias venerādo hūilē: cui
te cupias viuēdo dissimilē: et religio
ne colas quē imitari nolis cū i lugi
onis sūma sit imitari quē colis.

Ruſtra igit eis La. XVIII
f apuleius: et q̄cūq; ita sentiūt
hūc detulit honozē: sic eos in acre
medios iter etherei celi trāq; cō
stitūēs vt qm̄ null^o de^o misceat hoī
qd̄ plonē dixisse p̄hibēt isti ad dōs
p̄ferāt p̄ces hoim̄ et inde ad hoies
ip̄etrata q̄ poscūt. Indignū ei pu
tauerunt q̄ ista crediderūt: misce
ri hoies dijs: et dōs hoibus: dignū
aut miseri demones et dijs et hoī
bus: hīc petita q̄ assignēt: inde cō
cessa q̄ apoztēt: vt videlicet hō ca
stus: et ab artū magicaz scelerib^o
alienos eos patronos adhibeat p̄
quos illū dij exaudiant qui hec a
mant: que ille nō amādo sit digni
or: quē facili^o et libentius exaudi
re debeant. Amant quippe illi sce

La. XVII
a Ru
stra
igit
eis apulei^o
re. In b. c.
brūs angu
stin^o repro
bar dicit a
pulei^o cul
tu demoni
bus exhibē
tu q̄ ad mo
tiuū suum.
Est aut mo
tiuū qz dicit
gnullus de
us misceat
homini. id
est comuni
cat cū hoīe
qd̄ dicunt
platonē sē
sisse. et ideo
inter deos
et homines
oportet me
diatores cē
p̄ q̄s dij co
gnoscat fa
cta homi
num. et hoī
mies a dijs
recipiāt qd̄
postulant.
qd̄ auguſtī
nus l. 12. i
sequētib^o
capitulis i
probat. vj.
rationibus
facit autēz
augustinus
hic duo. qz
primo rep
bat hoc mo
tiuū qz qui
sic dicit vi
dent d̄ d̄ s
male et indi
gne sentire
videlicet qz
dijs rōz imū
dōs accep
tant media
tores. et qd̄
mali sit eis
victiores
q̄ boni. Se
cundo ibi.

Barth. 5.

Liber

b Non est q̄ ista r̄. Quia ipsi pro se platonem ad-
ducunt ideo contra eos platonem allegat. La. XIX
a Oro aduersus magicas r̄. In hoc capitu-
lo probat augustinus q̄ demones nō sūt me-
pdiatores adhibendi inter deos et homines.

confirmando illud qd̄ in p̄cedenti
ca. pbatur. et pbatur
p̄tio h̄ ex dictis a
puleij superi^o po-
litis. videlicet ca-
pitulo. xvij. nam
ibi dicit apuleius
ad eos p̄ncipales di-
uinationes augu-
rum. et ab eis esse
miracula mago et
ex q̄b^o p̄t̄ ipsos esse
auctores art̄ magice
sed artes magice
vitande sūt. ergo
debemus vitare ea
q̄ ipsi sua dēt. ergo nō sunt
adhibendi nostri
mediatores.

b Permissa esse r̄. Et vero
artes magice vitande
sunt tanq̄ nocue et
illicite. p̄mo pbatur p̄ dicta
p̄gily. quoz vnū ē
quarto li. eneid̄ vbi
p̄gily loq̄ns in p̄sona
didonis regine carthaginiensis
ad annā sororem
didonis de qua dicit
magica cū potentia
illius magice descripsit
dicens. Nec se car-
minibus p̄mittit
soluere mētes r̄
subiūgit in p̄sona
didonis eiusdem
Lector caro deos
r̄. dicit enī dido
loquens anne q̄
reites adhibet deos
et eam caram
germanam suam
et suum dulce ca-
put se inuitam ac-
cingi magicas artes.
Et est in secūdo
versu cum dicitur
accingier figura que
dicitur peragoge. que
figura sūt isidorus
libro primo cy-

Encid. 4

Virgili^o
in buc.

nicas turpitudines quas nō
amat pudicitia. Amant i ma-
lificijs magorum mille nocē-
di artes: quas nō amant ino-
centia. Ergo et pudicitia et in-
nocentia si quid a dijs impe-
trare voluerit: nec poterit su-
is meritis: nisi suis interuē-
entib^o inimicib^o nō est q̄ ista
poetica figmēta et theatra
ludibria iustificare conetur.
Habem^o cōtra ista magistrū
eoz: et tante apud eos aucto-
ritatis platonē: si pudor hū-
anus ita de se male mereat: vt
nō solō diligit turpia: verū
etiā dinitati existimet grata
a Oro ad La. XIX
p uer^o magicas artes
de quibus quosdā nimis in-
felices et nimis ipios etiā glo-
riari libet in nomine demo-
nū: ipam publicā lucē testem
citabo. Lur enī tam grauit̄
ista plectunt̄ seueritate legū
si opera sunt nūminū colēdo-
rū. An forte istas leges xp̄ia-
ni instituerūt: quibus artes
magice puniunt̄: scdm̄ quez
aliū sensum: nisi q̄ hec male-
ficia generi humano^o p̄ncipio
sa esse nō dubium ē. Hic po-
eta clarissimus: Lector caro
deos et germana. tuumq̄
Dulce caput: magicas inui-
tam accingier artes. Illud
etiā qd̄ alio loco d̄bis artib^o
dicit. Atq̄ satas alio vidi tra-
ducere messes. Et q̄ hac pe-
stifera scelerataq̄ doctrina:
fructus alieni in alias terras
transferri phibent̄: nonne i
duodecim tabulis: id est ro-
manoz antiquissimis legib^o
cicero cōmemorat esse p̄scri-
ptum: et ei qui hoc fecerit sup-
plicium constitutū. Postre-
mo ipse apulei^o nūquid ap̄
iudices chulianos d̄ magi-

mologiam est appositio in fine vt admittit et pro ad-
mitti potestur pro potest. Et est hic sciendum q̄ ac-
cingo est verbum vehementis trāstionis. et ideo pas-
suum suum regit post se vnum accusarium. Unde
bene dicitur accingi artes magicas qui eis vntur ad

suā defensionem
vel alteri impu-
gnationem tanq̄
armis quibusdā
Aliud dictum h̄
gilij est in bucolicis
egloga octa ubi
loq̄ns de mirabilibus que fi-
unt arte magica.
inter cetera dicit.
Atq̄ satas alio
r̄. quem versum
exponit hic augu-
stinus.
c Nonne. r̄.
r̄. Secundo pro-
bat has artes illic-
itas esse per legē
r̄. tabulorum.
d Postremo
ipse r̄. Tertio p̄-
bat idem per sc̄m
apuleij qui scripsit
librum quedam
qui intitulatur de
magia. et incipit
sic. Lector quidē
eram proq̄ vxo
obtruncam r̄. q̄
continet orationē
agratā sub clau-
dio maximo pro
consule qua d̄cē-
dit se contra emi-
lianū emulū suū
q̄ accusauit eum
de arte magica ni-
telis pluribus ar-
gumentis proba-
re intētū suū. sed
apulei^o sibi obie-
ra negauit. et om-
nia tā euidēt q̄
eloq̄erē repulit
vt oēs astūtes in
iudicio miraren-
tur. et etiam i nul-
l^o corde de ci^o. in
nocētia scrupul^o
remaneret. cōstat
tamē q̄ augusti-
nus epistola pri-
ma ad marcellū
num dicit euz ma-
gias artib^o fuisse
intētū. vbi etiam
loquens de orati-

vel alteri impu-
gnationem tanq̄
armis quibusdā
Aliud dictum h̄
gilij est in bucolicis
egloga octa ubi
loq̄ns de mirabilibus que fi-
unt arte magica.
inter cetera dicit.
Atq̄ satas alio
r̄. quem versum
exponit hic augu-
stinus.

c Nonne. r̄.
r̄. Secundo pro-
bat has artes illic-
itas esse per legē
r̄. tabulorum.

d Postremo
ipse r̄. Tertio p̄-
bat idem per sc̄m
apuleij qui scripsit
librum quedam
qui intitulatur de
magia. et incipit
sic. Lector quidē
eram proq̄ vxo
obtruncam r̄. q̄
continet orationē
agratā sub clau-
dio maximo pro
consule qua d̄cē-
dit se contra emi-
lianū emulū suū
q̄ accusauit eum
de arte magica ni-
telis pluribus ar-
gumentis proba-
re intētū suū. sed
apulei^o sibi obie-
ra negauit. et om-
nia tā euidēt q̄
eloq̄erē repulit
vt oēs astūtes in
iudicio miraren-
tur. et etiam i nul-
l^o corde de ci^o. in
nocētia scrupul^o
remaneret. cōstat
tamē q̄ augusti-
nus epistola pri-
ma ad marcellū
num dicit euz ma-
gias artib^o fuisse
intētū. vbi etiam
loquens de orati-

tionem suam et defensione inuicem ipsi de falso defendisse Apuleius etiam in libro quem fecit de asino aureo dicit de seipso quod artem illam libentissime didicerit, sed male sibi cessit ex hoc ut narrat: quod dum artem illam volebat discere in asinum ut sibi videbatur conuersus est et de hoc loquitur

augustinus infra. li. xvij. ca. xvij. e Deinde quero et. Adducit augustinus aliam rationem ad probandum intentionem suam videlicet quod demones non sunt medicos qui pecces nostras deus offerunt. et est ista ratio prima quae facit ad eandem conclusionem. quibus sit in hoc capitulo secunda. quia in precedenti capitulo vnam fecit ratio. aut quae facit satis patet.

La. XX

¶ **L**enum vrgens et.

In hoc capitulo adducit beatus augustinus quartam rationem ad probandum quod demones non sunt mediatores inter nos et deos. et probat hic causam positam supra capitulo. xvij. que mouit apuleium et alios ad ponendum videlicet quia non committuntur hominibus. Docet probat augustinus quia ipsi ponunt quod demones committuntur deus et eorum ergo ponere quod non communicet cum hominibus de rogat sanctitati deorum. quia hoc est ponere quod committetur malis non bonis.

e mus puenire. Deinde quero quales species hominum deus bonis pro demones allegari putat magicas: an licitas. Si magicas noluit tales: si licitas: noluit pro tales. Si autem peccator penitens species fundit maxime si aliquid magicum admisit. Ita ne tandem illis intercedentibus accipit veniam: quod ipse illis aut fauentibus se cecidisse plangit in culpa. An et ipsi demones ut possint penitentibus mereri indulgentiam: priores agunt quod eos deceperit penitentiam: hec non vniuersum de demonibus dixit: quod si ita esset: nequaquam sibi auderent diuinos honores expetere: quod penitendo desideraret ad gratiam veniam puenire. Ibi enim est detestanda superbia hic humilitas miseranda.

La. XX

¶ **L**em vrgens et ar. tissima cogit demones medios inter deos et homines agere: ut ab hominibus auferant desiderata et ad eos referant impetrata. Que nam tandem causa est ista: et quanta necessitas: quod nullus inquit deus miscet hominibus: preclara igitur sanctitas dei: quod non miscet homini penitentibus: supplicanti: et miscetur demoni arroganti: non miscet homini confugienti ad diuinitatem: et miscet demoni fugienti diuinitatem: non miscet homini petenti indulgentiam: et miscet demoni suadenti nequicia: non miscet homini per philosophicos libros poetas de bene instituta ciuitate perlenti: et miscet demoni a principibus et pontificibus ciuitatis scenicis ludos poetarum ludibria requirenti. Non miscetur homini deorum crimina

¶ **E**d nimirum et.

In hoc capitulo beatus augustinus arguit adhuc contra eos qui ponunt demones nostros mediatores. Et facit in hoc capitulo duas rationes. Quarum prima est quinta. quam iam

fecit contra eos fingere prohibenti: et miscet demoni se falsis deorum criminibus oblectanti: non miscet homini magorum scelera iustis legibus punienti: et miscet demoni magicas artes docenti et impleti: non miscet homini imitatione demonum fugienti: et miscet demoni deceptione hominibus aucupanti.

La. XXI

¶ **E**d nimirum tante huius absurditatis et indignitatis est magna necessitas: quod scilicet deos ethereos humana curare: quod terrestres homines agerent vti quod lateret: nisi demones aerei nunciarent: quoniam ether longe a terra est: atque suspensus: aer vero etheri terreque contraguus. Mirabilem sapientiam. Quid aliud de deis istis sentiunt quos omnes optimos volunt: nisi eos et humana curare ne cultu videantur indigni: et propter elementorum distantiam humana nescire: ut credant demones necessarij: et ob hoc etiam ipsi putent colendi pro quibus deus possint et quid in rebus humana agant addiscere: et vbi oportet hominibus subuenire: si ita est: deus istis bonis magis notus est demon per corpus vicinum: quam homo per animus bonum. Multum dolenda necessitas: an potius irridenda vel detestanda vanitas ne sit vana diuinitas. Si enim animo obstaculo corporis libero animum nostrum deus videre possunt: non ad hominibus indigent nuncijs. Si autem animorum indicia corporalia: qualia sunt vultus locutio: motus per corpus suum etheri deus sentiunt: et inde colligunt: quid etiam de

La. XXI

faciunt enim demones mediatores quasi hominibus qui deos ignorant facra hominum instruunt quia sunt prope hominibus. deus pro distantes. nam demones sunt in aere et deus in ethere. quia vero deus curam habent hominum ideo oportet eos sic instruere contra arguit augustinus quia deus aut cognoscit animos hominum et demones absque omni iudicio corporali aut non. Si sic ergo non indigent ad cognoscendum voluntates hominum ministerio demorum tanquam magis propinquorum. Si non sequitur duo absurda. Primum est quod tunc magis est notus deus demoni quam corpus quam homo pro bonum animum. Aliud est. Quod tunc possent deus a demonibus decipi. quia tunc non possent deus scire an signa corporalia quibus eis facta nostra nunciant concordent cum interiori conceptu mentis ipsius demonis. Et ita non possent scire an demones mentirent. Secundam vero rationem huius capitulo. id est sextam in vniuerso ponit ibi

Libert

b Telle at
mi re. r fu
dal sup di
scordia q e i
ter plone r
demoes na
plato volu
it de ciuita
te poetas q
demoes lu
dis scenes
colur expel
lere. demo
nos ho q lu
dis scenes
delectat vo
luerit eos
i ciuitate re
tinere. plo
ho djs fa
uct. q: non
vult q per
poetas de
djs fingat
crimia. nec
q crimia eo
ruffica i sce
na recitent
pp qd ar
guit p locu
a diuifioe
qdrimiba.
Quert em
a demois
qru ad ista
discordia
q nunciant
djs. an vt
delicer nun
cient eis ta
factu plato
nis r factu
suu ppuz
an veituruz
q: volur q
deos lateat
rota ista di
scordia. an
factu plo
nis r n suu
an suu r no
plonis co
tra q oia ar
guit. b. au
gustinus.

mones nunciant: possunt r meda
cjs demonum decipi. Porro si de
orum diuinitas a demonibus falli
non potest: ab eadem diuinitate
quod agimus non potest ignorari.
b Tellem autem mihi isti dicent
vtrum djs demones nunciauerit
de criminibus deorum poetica pla
toni displicere signata: r sibi ea
placere celauerint: an vtrumq; oc
cultauerint: deosq; esse maluerint
totius rei huius ignaros: an vtru
q; indicauerit: r religiosam erga
deos platonis prudentiaz: r in de
os iniuriosam libidinem suam: an
sententiam quidem platonis qua
noluit deos per impiam licentiam
poetarum falsis criminibus infa
mari: agnotam djs esse voluerint
suam vero nequiciam: qua ludos
scenicos amant: quibus illa deoru
de decora celebrantur proderet no
erubuerint: vel timuerint. horum
quattuor que interrogando pro
posui: quodlibet eligant: r in quo
libet eorum quantum mali de djs
bonis opinentur attendat. Si em
primum elegerint: confessuri sut
non licuisse djs bonis habitare cu
bono platone: quando eorum in
iurias prohibebat: et habitasse cu
demonibus malis quando eorum
iniurias exultabant: cum djs boni
hominem bonum longe a se posi
tum non nisi per malos demones
nosset: quos si b vicinos nosse no
posset. Si aut secundum elegerint
et vtruq; occultatū a demonibus
dixerint vt djs oino nescirent: r pla
tonis religiosissimam legem: r de
monū sacrilegam delectationem:
quid in reb; hūanis p inter nuncios
demonum djs nosse vtiliter possunt
qñ illa nesciūt que in honorez deo
rū bonoz p religionē bonorum ho
minū contra libidinē maloz demo
num decernuntur: Si vero tertium
elegerint r non solū sententiā pla
tonis deoz iniurias prohibentē: s;
etiā demonū nequiciā: deoz iniu
rijs exultantē: p eosdem demones
nuncios djs innotuisse ruderint:
r hoc nunciat e est an insultare Et
djs vtruq; sic audiunt: sic vtrumq;

cognoscūt: vt nō solum malignos
demonum deoz dignitati r plato
nis religioni contraria cupietes at
q; facientes a suo accessu non ai ce
ant: sed etiaz per illos malos ppin
quos platonis boni longinquo do
na transmittant. Sic em eos elem
torum quasi catena series col iga
uit: vt illis a quibus criminant cō
iungi possint: huic a quo defendū
tur non possint: vtruq; scientes: s;
aeris r terre pondera trāsmutare
non valētes. Itaq; reliquū est: si
quartum elegerint: p eius est cete
ris. Quis em serat: si poetas r de
djs imortalib; criminosa signata
r theatrorum indigna ludibria: su
amq; in his omnibus ardentissimā
cupiditatem: r suauissimā volupta
tem djs demones nunciauerūt: r
q; plato philosophica grauitate d
optima republica: hec oia ce n sūt
remouēda tacuerūt vt iaz djs boni
ptales nuncios nosse cogatur: ma
la pessimoz: nec aliena s; eozundē
nuncios atq; his p traria non sinā
tur nosse bona philosophozū cum
illa sint in iniuria: ista in honorem
ipoz deorum. La. XXI.

a Tia igit
q igit
nihil
isto re. In
b cap. 2. clu
dit conclusio
nem suam
in quartu
o: capitu
lis pceden
tibus in re
tam videli
cet q; dmo
nes nō sūt
nobis pze
ferēdi. nec
nostri me
diatores q
ad deos no
stras pces
serant et q
ad nos deo
rum suppe
tias ad est
petra au
pilia referē
Et fac hic
duo. quia
primo con
cludit q; di
cis q; pro
pter locuz
supioroz
nō sint no
bis pferen
di rāq; me
liores. imo
conuictio
bonis bo
ni eos su
perāt. Se
cundo ibi
b s; ml
ris pla rē.
affigit cau
sem quare
multis ho
minibus do
monatur.
non em est
cā q; ipsi
sunt boni
nibus me
liores vel
loco alio
res. sed q;
boies se g
murrūt ab
eis capti et
seducti quo
rū aliq; cre
debant do

mones de
os eē. Alij
ho licz hoc
non crede
rent. tamē
sic suatum
est eis. et sic
seducti sūt
a demonibz
vt crederēt
eos eē meli
ores et bene
factoris ho
minū quos
licet crede
rent non eē
deos. nō nō
audebāt di
cere eos nō
esse dignos
cultu et ho
nore dino.

indignis tāq̄ captis subditisq̄ do
minant: quoz maxime parti mi
rabilibus et fallacibus signis: siue
factorum siue pdicatorū deos se eē
psuaserunt. Quibusdam vero vi
tia eorum attentius et diligentē i
tuentibus: non potuerūt psuade
re q̄ di sint: atq̄ ideo inter deos
et hoies internūcios ac beneficio
rum interpretatores se eē sinefr. si
tū nō istū saltē honore hoies eis c
ferendū putarunt. qui illos ne de
deos esse credebāt: quia maiori vi
debant. Deos autē omnes bonos
volebāt: nec audebant tamē om
nino indignos dicere honore di
uino: maxime ne offenderent po
pulos: a quibus eis cernebant in
ueterata superstitione p̄ tot sacra
et templa serui. La. XXIII

Am diuersa d̄ illis her
mes egypti quē trime
gisti vocauit sc̄psit et sen
sit Apulei^o qdē deos illos negat:
s̄ cū dicit ita inter hoies deosq̄ q̄
dā medietate versari: vt homini
bus apud ipsos deos necessarij vi
deantur: cultum eoz a supernozū
deozum religione non sepat. Ille
autē egyptius alios dicit a summo
deo sacros: alios ab hominibus.
hoc qui audit sicut a me positum
est: putat dici de simulacris: quia
opera sunt manuum hominum.
At ille visibilia et contrectabilia si
mulacra velut corpora deozum es
se asserit. Inesse autem his quos
dam spiritus inuitatos: qui vale
ant aliquid: siue ad nocendum. si
ue ad desideria eozum nonnulla
complenda: a quibus eis diuini
honoris et cultus obsequia deseru
tur. hos ergo spiritus inuisibiles
per artem quandam visibilib^o re
bus corporalis materie copulare
vt sint quasi animata corpa illis
spiritib^o dicata: et subdita simlaca
hoc esse dicit deos facere: eamq̄
magnā et mirabilē deos faciēdi ac
cepisse hominis potestatem. hu
ius egyptij verba sicut in nostraz
linguam interpretata sunt ponā
mus: Et quoniam de cognatio

ne inquit et consortio homi
num deozumq̄ nobis indici
tur sermo: potestatem homi
nis o asclepi vinq̄ cognosce
Dominus inquit et pater vel
qd est summu^o deus. vt esse
ctor est deozū celestium. ita
homo est factor deozum qui
in templis sunt humana pro
ximitate contenti. Et paulo
post. Ita humanitas inquit
semper memor nature et ori
ginis sue. in illa diuinitatis
imitatione perseuerat. vt si
cuti pater ac dominus vt sui
similes essent deos fac̄ eter
nos. ita humanitas deos su
os ex sui vultus similitudine
figuraret. Ibi euz asclepius
ad quem maxime loqueba
tur ei respondisset atq̄ dixit
ser. Statuas dicitis o trimegi
ste? Tum vero ille. Statu
as inquit o asclepi vides. ne
q̄ten^o tuipe diffidas. statuas
aiatas. sc̄su et spū pleas: tāta
q̄ faciētes et talia statuas fu
turoz p̄scias. ea q̄ forte va
tes ois ignoret in multis et
varijs rebus pdicentes. im
becillitates hominib^o facien
tes. easq̄ curantes tristitiaz
leticiazq̄ p̄meritis. An igno
ras o asclepi q̄ egypti^o ima
go sit celi. aut quod est veri^o
translatio aut descensio om
nium que gubernantur atq̄
exercēt in celo? Sic sic dice
dum est verius. terra nostra
mūdi ton^o est templū. Et ta
men qm̄ p̄scire cūcta p̄uden
tem decet. illd̄ nos ignorare
fas non est. Futur^o em̄ t̄pus
est euz appareat egyptios in
caelum pia mente diuinitati
sedulam religionem seruas
se. et omnis eoz sancta vene
ratio in irritum casura fru
strabitur. Deinde multis ver
bis hermes hunc locum exe
quit. in q̄ videt h̄ tēpus pre
dicere q̄ christiana religio q̄
to est. veratioz atq̄ sanctioz

fuerit trimegisti.
fuit ei porplone
Lōstar tū q̄ mer
curius q̄ scripsit
librū de constela
tōe fuit posteno
plotino. et p̄ se
quēs plone. ē ar
bermes in greco
idē qd̄ mercurius
in latio vt p̄z. s̄.
li. vij. ca. viij. di
crus ē ar trimegi
st^o fm̄ istū. li. vij
etymologiarum a
militudine et ma
gnitudine sciētie.
q̄ si ter maxum^o. d̄
cui^o libris dicit in
fra ca. vltio. rep
bara q̄ doctna a
pulei d̄ d̄ys. h̄ in
cipit agere d̄ doct
na trimegisti. r̄ fa
at in h̄ ca. etia. q̄
p̄io p̄t d̄ ca. et
q̄ d̄ apper quō ab
Apuleio d̄ d̄re
par. nā apuleius
posuit d̄ d̄es n̄
eē deos. s̄z eos me
dios int̄ deos et
hoies. Trimegi
stus ar̄ d̄ d̄ eos eē
deos. et h̄ i. li. quē
sc̄psit ad asclepiū
vbi d̄ d̄eripm̄. q̄
d̄ d̄ d̄ d̄ d̄ hoibus
mirabilē potētā
vt sc̄z possent fa
cered̄os. q̄ d̄ fm̄
ipm̄ sūt h̄ q̄ colū
tur in simulacris
nā simulacra sūt
q̄ si corpa eoz q̄ d̄
spūs mirabilē po
tētā hoibz data
sic alligāt vt sint
q̄ si aie illoz simu
lacroz. et p̄z fatz
h̄ lra et intētio au
gustini sc̄do ibi.
b Et tū qm̄ pre
scire cūcta r̄. po
nit d̄ d̄a eiusdē q̄
bus p̄ d̄ d̄ d̄ d̄ d̄
ctio nē idoloꝝ egi
ptioꝝ. q̄ potimo
dū p̄ ipm̄ facta ē
vbi oñdit. b. aug^o
q̄ talia deplacido
dicebat et q̄ spū ra
lia dicebat. et q̄

La. XXIII
a Am di
n uersab
illis r̄.
In bocca.
incipit au
gustin^o p̄ se
q̄ d̄ d̄ her
metis tri
megisti. de
d̄ys m̄tis
fuit autē
iste hermes
egypti^o na
tione. et fm̄
bugonem
flonacē.
succesit a
puleio. qd̄
tū nō con
cordat euz
augustino
infra li. xv
ij. ca. vij.
et ca. xxxix.
nisi plures

Liber

tanto uehemētius ⁊ liberius cuncta fallacia si-
gmenta subuertit: vt gratia uerissimi saluato-
ris liberet hominem ab his dijs quos facit ho-
mo: et ei deo subdat a quo factus est homo.
Sed cum hermes ista pdicit uelut amicus eis
dem lu dificationibus demonuz loquitur. nec
christianū nomen euidenter exprimit: sed tā-
q̄ ea tollerentur atq; delerentur: quoz obser-
uatiōe celestis similitudo custodiretur in egypto:
ita hec futura deplorans luctuosa quodā
modo pdicatōe testatur. Erat enī de his de q̄
bus dicit apostolus: q̄ cognoscentes deū: nō
sicut deum glorificauerūt aut gratias egerūt
sed euauerunt in cogitationibus suis: ⁊ obs-
curatū est insipiens cor eorum: dicentes enī
se esse sapientes stulti facti sunt. Et imutau-
erunt gloriā incorruptibilis dei in similitudinē
imaginis corruptibilis hoīs. et cetera que cō-
memorare longum est. Multa q̄pe talia dicit
de vno uero deo fabricatore mundi: q̄lia ueri-
tas habet: Et nescio quō illa obscuratiōe cor-
dis ad ista delabitur: vt dijs quos confitē ab
hominibus fieri: semp uelit hoīs subdi. ⁊ hec
futuro tpe plangat auferri: quasi quicq̄ sit in-
felicius hoīe cui sua signenta dominant: cum
sit facilius fieri deos colēdo quos fecit ne ipse
sit homo: q̄ vt per eius cultum dii esse possint
quos fecit homo. Citius enī sit vt homo in ho-
nore positus pecōribus non intelligens com-
paret: q̄ vt opī dei ad eius imaginē facto. id ē
ipsi homini op̄ hoīs pferat. Quapropter me-
rito hō deficit ab illo q̄ euz fecit: cum sibi p̄ficiat
ipse quod fecit. Hec uana. deceptoria. p̄nicio-
sa. sacrilega. Hermes egypti: q̄ t̄pus q̄ aufer-
renē venturū sciebat: dolebat. sed tam impudē-
ter dolebat q̄ imprudenter sciebat. Non enī
hoc reuelauerat sp̄s sanctus: sicut prophetis
sanctis q̄ hec p̄uidentes cū exultatiōe dicebāt

Hiere. 2. Si faciet homo deos ⁊ ecce ipsi nō sunt dii. Et
Zach. 13 in alio loco: Erat in illo die dicit d̄s Extermi-
nabo nomina simulacroz a terra: ⁊ nō erit eo-
rum memoria. p̄ op̄ie uero de egypto quod
ad hanc rem attinet: ita sanctus elias p̄p̄he-
tat: Et mouebunt manufacta egypti a facie
eius: ⁊ cor eoz vincietur in eis. ⁊ cetera h̄mōi
Ex quo genere ⁊ illi erant qui venturū quod
sciebant uenisse gaudebant. qualis simeon. q̄
lis anna: qui mox natum iesum: qualis heliza-
beth que etiam p̄ceptū in sp̄i agnouit: qualis
petrus reuelante patre dicens: Tu es x̄ps fili-
us dei uiui. Huic aut egyptio illi sp̄s idicaue-
rant futura tpa pditionis sue. q̄ etiā p̄f̄iti in car-
ne tremantes domino dixerūt. Quid uenisti
an̄ t̄ps pdere nos? Siue quia subditum illis fu-

Roma. j.

Hiere. 2.

Zach. 13

Esa. 19.

Luce. 2.

Luce. j.

Mat. 16.

Mat. 8.

*Simon gaudens
q̄ t̄pus
p̄f̄iti x̄ps saluatoris*

it quod futurum quidem. sed tar-
dius opinabant: siue q̄ pditionez
suā hanc ipsam dicebāt q̄ fiebat vt
p̄gniti spernerentur. Et hoc erat
an̄ t̄ps. id ē an̄ t̄ps iudicij: q̄ eterna
dānatōe puniēdi sunt cū oib̄ etiā
hoīb̄ q̄ eoz societate detinentur
sicut religio loquit: que nec fallit
nec fallit. non sicut iste q̄si oī ven-
to doctrine hinc atq; inde p̄f̄at ⁊
falsis da p̄miscens: dolet q̄si pari-
turā religionē quē postea cōfitef
errozē. Post multa enī ad h̄ ip̄m
redit: vt itez dicat d̄ dijs q̄s hoīs
fecerūt ita loq̄ns Sed iā de talib̄
sint satis dicta talia. Itēz inq̄t ad
hoīem rōemq; redeamus: ex q̄ di-
uino dono hō aial dictū ē rōnale.
Aīnus enī mirāda: ⁊ si miranda
sunt que de hoīe dicta sunt: oīum
enī mirabiliū uicit admirationez:
q̄ hō diuinā potuit iuenire natu-
rā eāq; efficere. **La. XXIII**

Clonā ergo pauifri mltū
q̄ errabant circa deoz rōnem
increduli: ⁊ nō aiaduertentes ad
cultū religionēq; diuinā: inuen-
erūt artem q̄ efficerēt deos. Cui in-
uente adiūxerūt uirtutē de mūdi
natura cōueniētē eāq; miscentes
qm̄ aias facere nō potuerūt: euo-
cantes aias demonū uel angeloz
eas indiderūt imaginib̄ sc̄tis di-
uinisq; mysterijs: p̄ q̄s idola et b̄n̄
faciēdi ⁊ male: vires habere potu-
issent. Nescio utrū sic confiterent̄
ipsi demones adiurati quō iste cō-
fessus est. Qm̄ inq̄t pauifri mul-
tū errabāt circa deoz rōnem incre-
duli: ⁊ nō aiaduertētes ad cultū
religionēq; diuinā: inuenērūt ar-
tē q̄ efficerēt deos. Nunq̄d saltez
mediocrit̄ eos dixit errasse vt hāc
artē inuenirēt faciēdi deos: aut cō-
tēt̄ fuit dicere errabant: nisi adde-
ret ⁊ diceret multū errabāt. Iste q̄
mult̄ error ⁊ incredulitas nō aiad-
uertētū ad cultū religionēq; diui-
nā inuenit artez q̄ efficeret deos.
Et tū q̄ multus error ⁊ increduli-
tas: ⁊ a cultu ac religiōe diuina a-
uersio animi: iuenit vt hō arte fa-
ceret deos: hoc dolet uir sapiēs tā
q̄ religionē diuinā uenturo certo

sp̄itu ta-
lia predica-
bar. et pa-
rent om̄a.
De uerbis
autem eius
ad hāc ma-
teriam per-
tinentibus
plus dicit
infra cap.
xxvj. Ter-
tio ibi. c
Post mul-
ta enim ⁊
Ponit du-
cta trime-
gisti quib̄
errozē ma-
gnū eoz
q̄ deos fa-
ciunt con-
fitef. que
dicta Au-
gustin̄ ma-
gis profeq̄-
tur in seq̄n-
tibus
Capitulū.
XXIII
Clonā ergo
q̄ niaz
ergo ⁊. in
hoc capitu-
lo p̄tractat
Augu. di-
cta trime-
gisti. Et fa-
cit hic duo
q̄: primo p̄-
tractat tru-
a dicta cō-
in p̄ceden-
ti capitulo
recitata.
Secundo
ostēdit trū
megisti ra-
tionabi-
liū dixisse
q̄ apuleū
quo ad alt̄
qua ibi. de
os ergo ra-
les. In p̄-
ma s̄o par-
te fac̄ tria.
Nam p̄-
mo ostēdit
q̄ terrū p̄-
cum Tri-
megisti di-
cum suuz

plimum de
struit & pa
ter littera.
Seco ibi.
b Si em
re. Niten
dit q non e
necesse noi
bis contra
ipsuz argu
ere. quia sa
tis destruit
dica sua p
pria & parz
toruz. Ter
tio ibi.
c Nisi q
ras possu
mus grati
as re. Nite
dit q deo
sunt a nob
gratie refe
rende qui p
tesuz adun
pleuit qd
trimegistr
in suo secu
do dicto de
deoz destr
ctione pre
ditur Et fa
cit hic duo
q: pno ostē
dit q nō so
lū i egypto
sed etiam a
lbi in mun
do destru
cti sunt dij
ad qd clari
us videndū
psalmum
xcv. in quo
hoc pphe
tarum fuit
exponit. et
pater inen
tio augusti
ni. Secun
do ibi.
d Qui er
go doluit yē
turum re.
ostendit q
mō diuersi
nō de pphe
te sancti. &
trimegistr
affecti erāt
circa ea q p
dicerūt. et
pater totū.

tempore auferri. Tūc si nō et di
uinans maiorū suoz errore pterit
tū pdere: & etiā vi diabolica penā
demonū futurā dolere cōpellit. Si
em pau eoz multū errando circa
deoz rōnē incredulitate & auersio
ne animi a cultu ac religione diu
na inuenerunt artē qua deos effi
cerēt: quid mirū si hec ars detestā
da: quicqd facit auersa a religioē
diuina: auferet a religione diuina
cū veritas emēdet errore: fides re
darguat incredulitate: puerio cor
rigat auersionē. Si em tacitū cau
sis dixisset. pauos suos iuuisse ar
tē q deos facerent: nostrū fuit yti
q: si quid rectū piūq: saperem at
tendere & videre nequaq: illos ad
hāc artē puenturos fuisse qua hō
deos facit si a veritate nō aberrā
rent. Si ea que deo digna sunt cre
derent. si animuz aduerterent ad
cultū religionēq: diuinā. Et tamē
si cās artis huius nos dicerem ml
tū errore hōim & incredulitate & a
nimi errantis atq: infidelis a dīna
religione auersionē: ut cūq: ferē
da esset impudentia resistentiū ve
ritati. Cū vero idē ipse q potestatez
hui' artis sup oīa cetera mirat in
hoīe: qua illos deos facere pcessū
est: & dolet venturū esse tpus: quo
hec oīa deoz signēta ab hominibus
instituta etiā legib' iubeant aufer
ri: confitef tū atq: exprimit causas
quare ad ista puenitū sit: dicens. pa
uos suos multo errore & incredu
litate & aim nō aduertēdo ad cul
tū religionēq: diuinā iuuisse hāc
artē qua facerent deos. Hos quid
oportet dicere vel potius quid a
gere: nisi quantas possumus gra
tias dño deo nfo: q hec contrarijs
causis q instituta sūt abstulit. Itā
quod instituit multitudo errois:
abstulit illa veritatis: qd instituit
incredulitas abstulit fides: qd in
stituit a cultu dīne religiois auer
sio: abstulit ad vnū verum deum:
sanctūq: cōuersio. Hec in sola egy
pto quā solā in isto plangit demo
nū spiritus: sed in omni terra qua
cantat dño canticū nouū: sicur ve
re sacre & vere ppbetice lfe pñici

auerunt. Tūc scriptum est Cantate dño canti
cū nouū: cantate dño o oīs terra. Titulus qpe
psalmi huius ē: quādo domus edificabat post
captiuitatē. Edificatur em domus dñi ciuitas
dei que est sancta ecclesia in omni terra: post eā
captiuitatē qua illos homines de quibus cre
dētibus in deum tanq: lapidibus viuis dom
edificatur capros demonia possidebāt. Hec
enī quia homo deos faciebat ideo non ab eis
possidebatur ipse qui fecerat: quando in eoz
societatem colendo traducebatur. Societa
tem dico non idolorum stolidoz sed versuto
rum demonioz. Nam quid sunt idola nisi q
eadem scriptura dicit. Oculos habent & nō vi
debunt: et quicquid tale de materijs licet a fa
bro effigiatis: tamen vita sensuq: carentibus
dicendum fuit. Sed immundi spiritus eis
dem simulacris arte illa nefaria colligati cul
torum suozum animas in suam societatem re
digendo miserabiliter capti uauerant. Tū di
cit apostolus Scimus quia nihil est idoli: sed
que sacrificant gentes demonijs immolant &
nō deo: nolo vos socios fieri demonioz. Post
hanc ergo captiuitatem qua homines a mali
gnis demonibus tenebantur: dei domus edi
ficabatur in omni terra: vnde titulus ille psal
mus accepit vbi dicitur: Cantate domino can
ticum nouum: cantate domino omnis terra.
Cantate domino & benedicite nomini eius: bñ
nunciate diem ex die salutare eius. Annuncia
te in gentibus gloriā eius: in omnibus popu
lis mirabilia eius. Quoniam magnus domi
nuser laudabilis nimis: terribilis est sup: oēs
deos. Quoniam omnes dij gentium dmonia
dominus aut celos fecit. Qui ergo doluit yē
turum fuisse tempus quo auferretur cult' ido
lorum: & in eos qui colerēt dñario demonioz
malo spiritu instigatus: semp volebat istaz ca
ptiuitatem manere: qua transacta psalm' ca
nit edificari domum in omni terra. Pnunci
abat illa hermes dolendo: pnunciabat hec p
pheta gaudendo. Et quia spiritus victor est
qui hec per sanctos prophetas canebat: etiā
hermes ipse ea que nolebat & dolebat aufer
ri: nō a prudentib' & fidelibus & religiosis. sed
ab errantib' & incredulis & a cultu diuine religi
onis auersis esse instituta: mir' modis coact'
est confiteri. Qui quis eos appeller deos: ta
men cum dicit a raibus hoibus factos: qles
esse vtiq: non debemus: velit nolit ostendit
colendos non esse ab eis qui tales non sunt:
quales fuerunt a quibus facti sunt: hoc est
a prudentibus fidelibus: religiosiq: simul

Ps. 95

*Domus domus ex
hōib' rāq: vniū
lapidib' pñici*

Idola

Ps. 113

1. Cor. 10

Ps. 95

Libet

e Deos
 g tales re.
 Die ondit
 q qstuz ad
 blier. 2. aliqd rona
 bilus dicit
 trimegisti
 q apuler
 in h q non
 posuit de
 os quos ab
 homib di
 xit fieri ee
 mediatore
 inf nos et
 deos sicut
 apuler po
 suit demoi
 nes media
 rores inter
 nos r deos
 r q in h ro
 nabit di
 xrit. pbat
 triplr. pu
 mo. da isti
 facti se ab
 hoib licet
 in rei ver
 rate sunt di
 mones. et
 go no e hu
 file q plus
 possint a
 pud deos
 q deus fe
 cit q ho q
 eos dos fe
 cit. Sedo
 q hnt mo
 res turpisi
 simos r p
 simos. ter
 tio qa ho
 mies lz ma
 li et idola
 tre sint. ad
 hac se dñs
 illis. i. de
 mōto me
 liores. i. mi
 n mali. vñ
 isti sez de
 mones cuz
 dñs a deo
 facti quos
 nos bonos
 āgelos vo
 cam nullā
 oino hnt a
 micinā rē.

etiā demōstrās: ipos hoies q eos
 fecerūt sibimet impoisse vt eos
 haberēt deos q di nō erāt. Clerū
 est quippe illud ppheticum. Si fa
 cit hō deos: r ecce ipsi nō sunt di
 Deos ergo tales: taliū deos arte
 factos a talibus: cum appellasset
 hermes. id est ydolis demones p
 artem nescio quam cupiditatum
 suaz vinculis illigatos: cū appella
 ret factos ab homibus deos: non
 tñ eis dedit quod platonius apu
 leius vnde iam facti dixim. r q sit
 in conueniens absurdū q mōstra
 uimus: vt ipsi essent interptes et
 intercessores inter deos quos fa
 cit deus: r hoies quos idē ipse fe
 cit deus hinc afferētes vota: inde
 munera referentes. Nimis enim
 stultū est credere deos quos fece
 rūt hoies plus valere apud deos
 quos fecit deus: q valent ipsi ho
 mines quos idem ipse fecit deus.
 Demon quippe simulacro arte im
 pia colligatus ab hoie factus ē de
 us: sed tali homine nō oī homine
 Qualis est ergo iste deus quē nō
 faceret homo nisi errans r incre
 dulus r auersus a vero deo. Por
 ro si demones qui colunt in tem
 plis parte nescio quā imaginibus
 inditi: hoc ē visibilibus simulacris
 ab eis hominibus qui hac arte fe
 cerunt deos aberrarent: auersiq
 essent a cultu r religione diuina
 non sunt internūcij nec interpre
 tes inter homies r deos: r ppter
 suos pessimos ac turpissimos mo
 res: ipsi etiā homines q̄uis erran
 tes r increduli et auersi a cultu ac
 religione diuina. tñ eis sine dubio
 meliores sunt quos deos ipsi ar
 te fecerūt: restat vt quod possunt
 tanq̄ demones possint: vel quasi
 bñficia prestando magis nocētes
 quia magis decipientes: vel aper
 te malefaciendo. Hec tñ quodli
 bet horum nisi qñ r quantū pmit
 tuntur alta r secreta dei puidētia
 non autem tanq̄ medij inter ho
 mines r deos per amicitiam deo
 rum multū apud homies valeāt.
 hñ enim dijs bonis quos sanctos
 angelos vocamus rōnalesq̄ cre

aturas sancte celestis habitatiōis
 siue sedes siue dñationes siue pñ
 cipatus siue potestates amici esse
 omnino non possunt: a quibus tā
 longe absunt animi affectione: q̄
 longe absunt a virtutibus vitia: r
 a bonitate malicia.

Cap. XXV

n ^aUllō modo igit̄ quasi per
 demonū medietatē: ambiē
 dum est ad beniuolētiā seu bene
 ficentiā deorum vel potius bono
 rum angeloz: sed p bone volūta
 tis similitudinem: qua cū illis su
 mus: et cū illis viuimus: et cū illis
 deū quē colūt colim. r si eos car
 nalibus oculis videre non possu
 mus: inq̄tum aut̄ dissimilitudine
 voluntatis r fragilitate infirmīta
 tis miseri sumus: intātū ab eis lō
 ge sumus: vite merito: non corpo
 ris loco. Non em̄ q̄ in terra cōdi
 tiōe carnis habitamus: sed si per
 immundiciā cordis terrena sapi
 mus nō eis iungimur. Lū xō sana
 mur: vt cōles ipsi simus: fide inte
 rim illis ppinquam. si ab illo nos
 fieri beatos a quo r ipsi facti sunt
 etiā ipsis fauētibus credimus.

Cap. XXVI

^a **A**ne aduertendū est: quō
 f iste egyptus cū doleret tē
 pus esse venturū quo illa auferre
 tur ex egypto: que fateretur a mul
 tum errantibus r incredulis. et a
 cultu diuine religiōis auersis esse
 instituta. At inter cetera: tūc ter
 ra ista sanctissima sedes delubroꝝ
 atq̄ temploꝝ: sepulcroꝝ erit mor
 tuoꝝq̄ plenissima. Quasi xō si il
 la non auferentur non essent ho
 mies morituri: aut alibi eēt mor
 tui ponendi q̄ in terra. Et vtiq̄
 quanto plus volueretur t̄pis r di
 erum longitudo tanto maior ess̄
 numerus sepulcroꝝ propter ma
 iorem numerum mortuoꝝ. Sed
 hoc videt̄ dolere q̄ memorie mar
 tyrum nostrorum templis eorum
 delubrisq̄ succederēt. vt videlic̄
 q̄ hec legunt anō a nobis auerso
 atq̄ peruerso putēt a paganis de
 os cultos fuisse i templis: a nobis
 autem coli mortuos in sepulcra.

a Ullō
 n mō rē
 In h ca. cō
 cludit. au
 gul. ex pus
 ostē q̄ ad
 beniuolē
 tiā deoz a
 dō factoz
 id ē scōꝝ
 n̄ possunt
 p mediano
 nē dmonū
 quēre.

a Ane
 f ad
 uertēdū est
 rē. In h c.
 pertractat
 Aug. q̄ba
 trimegisti.
 q̄b p̄dicit
 d̄lubꝝ et
 idoloꝝ ml
 titudi mō
 riā martir
 successurā
 Et fac i b
 ca. Duo. p̄
 mo ei ostē
 dit quō ver
 ba ci q̄ hic
 ponit licet
 ho eēt. tñ
 ad h videt̄
 plara et eo
 mō p̄bata
 vt i mēto
 ifidelū sal
 sam d. xp̄ia
 nis opinio
 nez genera
 rēt. vics q̄
 xp̄iani co
 lunt hoies
 mortuos tā
 q̄ deos. et
 patz lra.
 Sedo ibi.

b Tanta enim homines impij et. Dicitur qd illud qd falso creditur infideles de christi amicitia sit verum de ipso infidelibus. qd ipse infideles in rei veritate creditur deos. qd sunt homines in mortu. Et factus duo. qd primo ostendit hanc dicitur est p yarronem qd dicit oēs manes. id est animas defuncto rum est in mari deos.

q d pbat qd qd est h Tanta enim homines impij ce-
 citate in montes quodamo-
 do offendunt: resq; oculos su-
 os ferientes nolunt viderē
 vt cū in omnibus litteris pa-
 ganorū aut nullatenus aut vix
 inueniantur qd non hoies fu-
 erint: oibus tamen honores
 studeant exhibere diuinis:
 qñ nihil vnq; hūanitatē ha-
 buerunt. Omittit qd yarro di-
 cit oēs ab his mortuos existi-
 mari manes deos: et probat
 p ea sacra qd oibus fere exhi-
 bentur mortuis: vbi et ludos
 cōmemorat funebres tanq;
 hoc sit maximū diuinitatis iu-
 si dicitur: qd non soleat ludi ni-
 numinibus celebrari. Liber
 mes ipse de qd nūc agit: in ipso
 eodez libro vbi quasi futura
 prenunciando deplorās ait.
 Tūc terra ista sanctissima se-
 des de uborum atq; templo-
 rum: sepulcrozū erit mortu-
 orūq; plenissima: deos egypti
 pti homines mortuos esse te-
 statur. Lum enim dixisset pro-
 auos suos multum errantes

templum construxerat siccho marito suo defuncto. qd mirabili honore colebat. Etiam enecas anime patrie sui sacrificabat. vt patet per virgilium li. v. eneidos. et modum animabus sacrificandi primus in italiaz in-
 ruit. fm ovidium li. ij. de fastis. Illi etiāq; apud eos
 diipatri vocabant pro magna pte erat homines d pa-
 rentela sua. Secdo ibi. c. Hermes ipse et. Ostendit
 idē p dicta trimegisti videlicet p quatuor dicta ei. qd
 rū primū ē de esculapio qd fuit auus asclepij quē dicit
 coli p deo. qd in rei veritate fuit hō et magnus medicus. nā
 fm isid. viij. li. etymologiarū ampliatū scientiā medi-
 cine. et inuenit medicā ex pmetalē. de qd dictū fuit. s.
 li. ij. ca. xvij. Secdo dicitū ei ē de mercurio auo huius
 trimegisti. qd et habitus ē p deo in ciuitate qd dicitur hermopo-
 lis. id est hermetis ciuitas. nā polys grece ciuitas ē la-
 tine. hermes hō idē ē qd mercurius. Tame dicit hic au-
 gustinus qd huius de esculapio non fuit dubium quin
 fuisset homo. tamen de hermete creditum erat qd non
 fuisset homo. sed omnino immortalis. cuius tamen iste
 trimegistus nepos eius testatur qd ipse fuisset homo.
 Sed aliqui dicunt qd ille mercurius non fuit auus tri-
 megisti. sed de hoc nō ē curandū qd ad ppositū ptiqet

quia salte de isto dicit trimegistus qd ipse fuit homo et
 potimodum habitus ē p deo. Est autem hic sciendū
 qd in rei veritate plures fuerunt mercurij seu hermetes
 qd isti duo. scilicet qd hermes trimegistus et mercurius
 maior: qui fuit eius auus scilicet patremus. nam arlas
 magnus astrolo-
 gus fuit eius auus
 maternus. vt piz
 per baratum augu-
 stinum in fra lib.
 xvij. ca. xxxij. Et
 iste mercurius fuit
 rpe qd moyses du-
 xit filios israel de
 egypto vt piz in
 fra. li. xvij. c. viij
 qd fuerunt ples
 qd pdicti duo vt.
 nā vnus fuit p silia
 ri. ofirij rpe. c. seign
 ti. illos onerū isto
 rū fuit. qd ex hōz
 qd istis qd fuerunt
 ofirij vt credit fu-
 it filia inachi p. i.
 rgl arguorū rpe
 ilaac patriarche
 fm aug. in fra. li.
 xvij. c. iij. Piz et
 go qd iste mercuri-
 us nō fuit aliq; p
 dictorū duorū. cuius
 int ilaac et moysē
 fluerit fere anni.
 cccc. hz ut li. v. et
 mologiarū. Itē fu-
 it rpe mercuri qd
 lyra iuēt et fuit hz
 istid li. v. et molo-
 giarū rpe gedēōis
 int quē r. ilaac et hu-
 rerūt pl. qd octingenti anni. et inter gedēōez et moysen
 anni plus qd ducenti. et ita videtur etiam iste fuisse ali-
 us a predictis tribus. Et forsitan primus istorū deorū
 de quibus iaz dicit vl. imo tanto tempore precessit et ali-
 os duos qd exciderit a memo: hō hominum qualis fac-
 erit. vñ credat nō fuisse hō. fuit aut rpe mercuri qd
 scripsit libzū d cōsillatōe. quē constat posteriorē pla-
 tone fuisse. rpe consequens nō fuit aliquis pdictorū
 Tertium dictum trimegisti est de iside quondā regia
 egypti. qd alio noie io appellata ē. de qd dicit. s. li. vj. ca.
 x. quā etiā deā facit. Quartū dicitū ē de dīs ab homi-
 nibus factis. qd dicit hō corp⁹ videlicet ipm simula-
 crū. et animā videlicet demonē. vult em qd demōes. hu-
 iusmodi fuerint anime mortuorū. vñ dicit ciuitates
 denominari ab illis hominibus quorum anime ibi co-
 luntur. et hoc patet ex hermopoli de qua iam dictum ē
 Dicit tamen hieronymus contra iouinianum libro. ij.
 sic. Singule pene in egypto ciuitates singulas bestias
 et monstra venerantur. vñ dicit apud eos vbes et a-
 nimalium vocabulo nuncupantur. Et vt sciremus qd
 les semper egyptus recepisset. nuper ab hadriani a-
 masio vbes eorum antiquos dicta est.

rerūt pl. qd octingenti anni. et inter gedēōez et moysen
 anni plus qd ducenti. et ita videtur etiam iste fuisse ali-
 us a predictis tribus. Et forsitan primus istorū deorū
 de quibus iaz dicit vl. imo tanto tempore precessit et ali-
 os duos qd exciderit a memo: hō hominum qualis fac-
 erit. vñ credat nō fuisse hō. fuit aut rpe mercuri qd
 scripsit libzū d cōsillatōe. quē constat posteriorē pla-
 tone fuisse. rpe consequens nō fuit aliquis pdictorū
 Tertium dictum trimegisti est de iside quondā regia
 egypti. qd alio noie io appellata ē. de qd dicit. s. li. vj. ca.
 x. quā etiā deā facit. Quartū dicitū ē de dīs ab homi-
 nibus factis. qd dicit hō corp⁹ videlicet ipm simula-
 crū. et animā videlicet demonē. vult em qd demōes. hu-
 iusmodi fuerint anime mortuorū. vñ dicit ciuitates
 denominari ab illis hominibus quorum anime ibi co-
 luntur. et hoc patet ex hermopoli de qua iam dictum ē
 Dicit tamen hieronymus contra iouinianum libro. ij.
 sic. Singule pene in egypto ciuitates singulas bestias
 et monstra venerantur. vñ dicit apud eos vbes et a-
 nimalium vocabulo nuncupantur. Et vt sciremus qd
 les semper egyptus recepisset. nuper ab hadriani a-
 masio vbes eorum antiquos dicta est.

vbi habebat sepulcrū: falsus ac fallens dicēdo
 q̄ remeavit in celum: oīa etiā nūc hoībus ad-
 iumenta p̄stans infirmis: adiungens deinde
 aliud. Hermes inquit cui⁹ auitū mibi nomē ē:
 si cognomen patrie cōsistēs: oēs mortales vni-
 diq̄ venientes adiuuat atq̄ cōseruat. Hic em̄
 hermes maior: id ē mercuri⁹ quē dicit auū suū
 fuisse: in hermopoli: hoc est in sui nominis ciui-
 tate phibetur esse sepult⁹. Ecce duos deos di-
 cit homines fuisse: esculapiū ⁊ mercuriū. Sed
 de esculapio ⁊ greci ⁊ latini hoc idem sentiunt.
 Mercuriū autē multi nō putant fuisse mortālē
 quē tñ iste auum suū fuisse testat. Fuit em̄ ali⁹ ē
 ille: alius iste: q̄uis eodē noīe nuncupent. Rō
 multū pugno: alius ille sit: alius iste. Vex iste
 sicut esculapi⁹ ex hoīe deus p̄m testimoniū tan-
 ri ap̄ suos virib⁹ trimegisti nepotis sui. Ad-
 huc addit ⁊ dicit. In vero yxorē osiris q̄ mul-
 ta bona p̄stare ppitiā: q̄tis scimus obesse iras-
 tam. Deinde v̄ ostenderet ex hoc genere esse
 deos: quos illa arte hoīes faciunt: vnde dat in-
 telligi demones se opinari ex hoīm mortuorū
 animis extitisse: quos parte in quā inuenerūt
 hoīes multū errantes increduli ⁊ irreligiosi:
 ait inditos simulacris quia hi q̄ tales deos fa-
 ciebant aīas nō vniq̄ facere poterāt. Lum de
 iside dixisset quod cōmemorauit: quāns obesse
 scimus iratā: secutus adiūxit. Terrenis etem̄
 dijs atq̄ mūdānis facile est irasci v̄pote q̄ sūt
 ab hoībus ex v̄traq̄ natura factiatq̄ cōpositi.
 Ex v̄traq̄ natura dicit ex anima ⁊ corpore: vt
 pro aīa sit demon: p̄ corpe simulacrū. Uti con-
 tūgit inq̄t ab egyptijs hec sancta aīalta nūcu-
 part: coliq̄ p̄ singulas ciuitates eorū aīas: quo-
 rum sunt consecrate viuētes ita vt eorū legib⁹
 incolant: ⁊ eorū nominibus nuncupent. Ubi
 est illa velut querela luctuosa: q̄ terra egypti
 sanctissima s̄: des delubrorū atq̄ temploū se-
 pulcroū futura esset mo: tuoūq̄ plenissima?
 Nempe spūs fallax cui⁹ instinctu hermes ista
 dicebat: p̄ eum ip̄m coactus est cōfiteri iazrū
 illā terrā sepulcroꝝ ⁊ mortuorū quos p̄ dijs co-
 lebant fuisse plenissimā. Szdoloꝝ demonū p̄
 eum loquebat: qui suas futuras penas apud
 scōꝝ martyꝝ mēoꝝias iminere merebant. In
 multis em̄ talib⁹ locis torquent ⁊ p̄sistent: ⁊ de
 possessis corpib⁹ hoīm eiciunt. La. XXVII

La. XXVII
 a Ecce nos
 n eisdē marty-
 rib⁹. In b
 ca. oñdit aug⁹. q̄
 xp̄iāi oīno alit ho-
 noꝝat scōs marty-
 n
 Ecce nos eisdē
 martyrib⁹ templa
 sacerdotia: sacra: et
 sacrificia constituimus: quo-
 nam nō ipsi sed deus eorum
 nobis est deus. Honoramus
 sane memorias eorum tan-

q̄ sanctorum hominum dei:
 qui vsq̄ ad mortem sacroꝝ
 suorum corporum pro verit-
 tate certarunt: vt in notescer-
 ret vera religio: falsis religi-
 onibus fictis atq̄ conuictis:
 qd̄ etiā si qui antea sentiebāt
 timendo reprimebāt. Quis
 autem audiuit aliquando si-
 delium stantem sacerdotem
 ad altare etiā super sanctū
 corpus martyris ad dei ho-
 noꝝem cultumq̄ constructū
 dicere in precibus: offero tibi
 sacrificium petre vel pau-
 le vel cypriane: cuz apud eoꝝ
 rū memorias offeratur deo
 qui eos homines ⁊ martyres
 fecit: ⁊ sanctis suis angelis
 celestibus honorē sociavit: vt ea
 celebratē ⁊ deo vero de il-
 loꝝ victorijs gratias agas-
 mus: ⁊ nos ad imitationem
 talium coronarum atq̄ pal-
 marum eodem inuocato in-
 auxilium ex eorū memorie
 renouatione adhortemur?
 Quicunq̄ igitur adhiben-
 tur religiosorum obsequia i
 martyrum locis: adornamē-
 ta sunt memoriarum: non sa-
 cra sunt vel sacrificia mortu-
 orum: tanq̄ deorum. Quicū-
 q̄ etiā epulas suas eo dese-
 runt: q̄ quidem a christiāis
 melioribus nō sit: et in plerisq̄
 terrarum nulla talis ē cō-
 suetudo: tamen quicunq̄ id
 faciunt quas cū apposuerint
 orant ⁊ aufertunt vt vescant
 vel ex eis etiam indigentib⁹
 largiatur: sanctificari ibi eas
 volunt per merita martyꝝ
 in nomine domini martyꝝ
 Non autem ista esse sacrifi-
 cia martyrum nouit qui no-
 uit vnus quod deo illic offer-
 tur sacrificiū xp̄ianorū. Nos
 itaq̄ martires nōs nec diui-
 nis honorib⁹ nec hūanis cri-
 minibus colim⁹: sicut colunt
 illi dos suos: nec sacrificia il-
 lis offerimus: nec eorū p̄bra
 i eorū sacra cōuerim⁹. Nā de

res q̄ pagāi deos
 suos. ⁊ fac in hoc
 cap. duo. p̄mo cō-
 parat honoꝝe mar-
 tyꝝ ad honoꝝe de-
 orū scō pōit con-
 clusione p̄ncipali-
 ter itentā in b li.
 ⁊ p̄nuar dā i b
 lib. ad dicēda i se-
 quēti. ibi. qd̄ ergo
 pla ⁊ c. In p̄ma p-
 te fac adhuc duo
 q̄ p̄mo declarat
 quō martyres ho-
 noꝝant. ⁊ p̄ sa-
 tis tra. scōo. ibi.
 b. Nos itaq̄ mar-
 tyres ⁊ c. Cōpar-
 modū n̄m bono-
 randi martyres
 ad modū q̄ paga-
 ni honoꝝat deos
 suos vt sicut vni-
 us hōēllare pare-
 ar alteri⁹ deo mi-
 ras. Nos em̄ san-
 ctos ⁊ serē bono-
 ram⁹ martyres ip-
 si vero imūdos ⁊
 imūdeyt satis p̄
 li. q. i. multis lo-
 cis alijs honoꝝat
 qd̄ hic p̄bat speci-
 alit p̄ illōc quam
 trimegisti⁹ deā eē
 cōmēoꝝat. nā d̄ ip-
 sa m̄ta mala scri-
 pra sūt i libris eo-
 rū occultis. d̄ qui
 bus tñ leo ponit
 fer alexandri mā-
 gnū instruxit. vt
 patet i epla quā
 olympiadi marti-
 sue scripsit d̄ q̄ epi-
 stola. s. m̄ctū. c. c.
 v. ⁊ facit etiā mē-
 tionē infra li. r̄.
 ca. x.
 c. Nā d̄ iside ē
 De iside ho de b
 q̄ cū ip̄a moꝝ gen-
 tiliū pentib⁹ suis
 defunctis sacrifi-
 carer. q̄le sacrifi-
 cū vocāt patēta-
 le. vt patet p̄ out-
 diū li. ij. d̄ factū.
 inuēit seḡ etē bor-
 dei q̄ ostrimari-
 to suo amercurio
 ei⁹ cōsiliario dea

*At xp̄ianū sanctos martyꝝ honoꝝat
 quō pagāni deos suos*

mostravit. p. qd
voluit qd ea ce
reret qd: p. no iue
nisse frumtu. ce
b qd b d: p. r. i.
de fuisse anq. bor
du semiare i egi
pro. L. redit ar q
da mercuriu de q
b fit metio fuisse
auu trimegisti et
scpsit libru d co
stellatoc. s. p. muz
e n p. r. p. r. ce
bis q dixi in pce.
den cap. 7. ena ex
bis q aug. dicit hic
na fuit p. r. epano
isidi. q pmo borde
um in egypto iue
nit. s. bordeu fuit
semianu i egypto
an egressu filionu
isrl d egypto v. r.
exodi ca. 18. scdm
ena ce n p. q. i. li
bro illo comedat
plotinus platoni
cus ergo mercuri
us q libru illum
scpsit fuit posteri
or plone. Dicit ar
vincerit in specu
lo historiali q ipe
trimegisti scpsit li
bru istu. Scpsit ei
tres libros q habe
tur videlicet d. s. bo
p. f. ca. i. q. p. la. di
cit de vngento
filio dei. Jc d co
stellatoc i q fara /
le necitate a i r u e
re n i n f ad a s c e p t
um nepore escu /
lapij. d q s i r e a q
sug. p. aug. p. r. ac /
taur d dicit eius
S. m. g. trimegi
stus scpsit libru
d stellatoc de q
sug. p. dem e n p r e e
vez q. trimegisti
s. p. augu. i. s. r. l. r.
vii. ca. xxx. p. c. e. s.
sit diu septe sapi
eres grece. libyo
d stellatoc scpsit
fuit p. r. p. s. p. l. o. n. i. s.
ve dixi. vez e aut
q trimegisti scri
psit duos li. ros
alios sug. noia t
ros. e. ena b aduer

iside vxore osir/ egyptia dea
et de parentibus eorum qui
omnes reges fuisse scribunt
quibus parentib' suis illa cu
crificaret inuent hordei se /
gete: atq; inde spicas mari /
to regi: et eius consiliario mer
curio demonstravit: vnde ea
dem et cerere voluit: q; qnta
mala non a poetis sed mysti
cis eorum litteris memorie
mandata sint sicut leone sa
cerdote prodente ad olym
piadem matre scribit alexan
der: legant qui volunt v' pof
sunt: et recolant que legerit
et videant quibus hominib'
mortuis vel de quibus eoru
factis tanq; dijs sacra fuerit
instituta. Absit vt eos quis
deos habeat: sanctis marty
ribus nostris: quos tamē de
non habemus vlla ex parte
audeant comparare. Sicut ei
non constitum' sacerdotes
nec offerimus sacrificia mar
tyribus nostris: quia incon
gruum et indebitu illicituq;
est atq; vni deo tantu mo de
bitu: vt nec criminibus suis
nec ludis eos turpissimis ob
lectemus: vbi vel flagicia istu
celebrant deorum suorum si
cuz homines essent talia co
miserunt: vel conficta dele
ctamenta demonum noxiu
si homines non fuerunt: Ex
isto genere demonum locra
tes non haberet deum: si ha
beret deum: sed fortasse ho
minu ab illa arte faciedi eos
aueno et inocenti: illi impo
tauerunt talem d. u. z: qui ea
dem arte excellere voluerit
Quid ergo plura: Non esse
spiritus istos colendos pro
pter vitam beatam que post
mortem futura est: null' vel
mediocriter prudens ambi
git. Sed fortasse dicturi sut
deos quidem esse bonos: de
mones autem alios bonos a
lios malos: et eos per quos
ad vitam in eternum beata

perueniamus colendos esse
censebunt: quos bonos opi
natur: quod quale sit iam in
volumine sequenti vidēduz
est.

Explicitus est liber octau'.

Incipiunt capitula libri noni.

- i Ad que articulu disputatio pmissa pue
nerit et qz discutit dū sit d residua que
- ii An int demōes qb' dii superiores stōe
sūt sit aliq ps bonoz qz p sūdio ad verā
bitudine possit hūan a aia puenire.
- iii Que demōib' apulei' ascribat qb' cum
ronē n subtrahat nihil xtu' assignat
- iiii De perturbatōib' q aīo accidūt q sit perī
pateticoz stoicorūq; sententia.
- v De passioēs q xpianos aīos afficiūt nō
in vitu n abāt s xtu' exerceant.
- vi Quibus passionibus demones pūcte
apuleio exagitatū quoz ope hoies
apud deos asserit adiuuari
- vii De platonici figmēt' poetaz ifamatos
deos asserāt de contrarioz sū dio: ū
certamē cū be pres dmonū n deozū
- viii De dijs celestib' et demōib' aereis sint
hoibusq; frenis apuleij platonici dis
- ix An amicitia celestū deoz pū' finitio
cessione demonū possit hoī pūde ri
- x De fm plonis sniam mū' mueri sūt ho
mies in corpe mo: tali qz demones in
- xi De opione plonicoz q putāt eterno
aias hoīm demōes eē post corpa.
- xii De frenis p rarijs qb' fm platonicos de
monū hoīm qz natura distinguitur
- xiii Quō demones si nec cuz dijs b eati nec
cū homibus sūt miseri in vtramq; par
tē sine vtriusq; cōmuniōe sint medij.
- xiiii An homines cum sint mortales possint
vera beatitudine eē felices
- xv De mediatore dei et hoīm hoie xpo ihu
- xvi An rationabiliter platonici diffinerint
deos celestes declinantes terrena cō
ragia hoīb' nō miseri qb' ad amicitia
m deoz demones suffragent.
- xvii Ad cōmēdādā vitā brāzq; in p ricipatiōe
ē sūmi bōi n tali mediatore idigē ho
mīe qz e demō: s tali qz e vni' xps.

redū q aug' inuit
illo qd dicit apule
ius d do socratis
videlicet q erat vni'
d emō. ce fictu ab
his q tales deos
faciūt. q ei mltos
dos n fecerit. p r
ex bis q de ipo. s.
dixi ca. iij.